

Størst stressfare for +45 -årige

Hårde, ensartede og fremmedbestemte belastninger øger risikoen for stress – og forskere skal modvirke faren ved at bevare det lystfyldte element

Alder spiller en stor rolle for vores evne til at håndtere stress. Jo ældre vi bliver, jo mindre er hjernens evne til at regenerere efter de skader, som kommer efter lang tids intenst pres. Det er ligesom med muskler. Jo ældre man bliver, jo længere tid tager det for kroppen at komme over en sportsskade.

Psykolog Einar Baldursson har specialiseret sig i stressede VIP'er og andre vidensarbejdere. Det er sjældent at høre om lektoren eller professoren, som er brudt sammen, men de findes: I løbet af de sidste par år har han behandlet et dusin universitetslærere, som var brudt sammen med bl.a. akut dødsangst, svær depression eller hukommelsessvigt.

Han kan ud fra en simpel analyse af universitetslærernes situation og arbejdsvilkår konkludere, at alle betingelser for stress er til stede:

"Vi kan naturligvis antage at universitetslærere har helt særlige egenskaber i forhold til den normale humanbiologiske psykologi. I modsat fald må vi sige, at universitetslærere har en høj stress-risiko. Kombinationen af mindre indflydelse og stadig større krav er en velkendt stressfaktor og det er lige præcist hvad der gennem længere tid har karakteriseret deres situation.

Lystbetonet

Det er hans erfaring, at faren for stress øges markant for vidensarbejdere over 45. Når man kommer op i den alder, skal man for alvor til at passe på: "Når vi ser flere sammenbrud blandt de +45-årige, er det fordi skaderne på hjernen oftere får lov at akkumulere. Jo ældre du bliver, jo længere tid har du brug for, når du skal regenerere. Og hvis du ikke gør det, så lægger skaderne sig oven på hinanden. Man skal være klar over, at de små slidskader ikke bare forsvinder. Generelt kan man sige at vores psyke er bundet op på, at det

nok skal gå bedre. Men når det ikke sker, og når skaderne får lov at hobe sig op, så er det en tidsindstillet bombe."

Løsningen kan lyde paradoks. For det allervigtigste man kan gøre for at forhindre stress, er at finde nye ting at beskæftige sig med, siger Einar Baldursson. Men det skal være lystbetonet:

"Når man er fyldt 45 år, skal man for alt i verden sørge for at skifte fokusområder med jævne mellemrum. Det er det, der vedligeholder vores hjerne. Hver gang vi er hårdt belastede, skal vi kæmpe for at skaffe os ressourcer til at prøve noget nyt – nye faglige eller menneskelige interesser. Det kan være ham, der har speciale i engelsk grammatik eller etymologi – måske skulle han kaste sig over middelalderlitteratur. Eller noget helt andet. Men det skal være lystbetonet. Det er afgørende. Fraværet af lyst gør alting dobbelt så dyrt."

Ledelsen skal give plads – så også de gamle kan forny sig

Ifølge Baldursson bør ledelsen tage stressfaren meget alvorligt: "De skal være klar over, at folk ikke bliver stærkere med alderen, men de bliver klogere. Man bliver klogere og klogere til den dag, man skal puttes i kisten. Men man bliver også langsommere. Det skal ledelsen handle efter", siger psykologen og slutter:

"Hvis man har en presset medarbejder, kan man sætte undervisningsforpligtelsen lidt ned en overgang, mens der gives tid til at dyrke et nyt område op. Investeringen kommer mangedobbelt tilbage igen, når en udslidt medarbejder pludselig mærker den eufori, det giver at få ny viden".

TEMA: Stress s. 15-17

tkw

Er Socialdemokraterne ved at vågne 3

Efter lang tids dvale er der tegn på, at partiet måske får en daglig forskningspolitik og at oppositionen kan samles om nogle sager

Slut med gruppeeksamen 5

Regeringen afskaffede gruppeeksamen uden at kunne begrunde det med en undersøgelse, så afskaffelsen ligner ideologi eller kulturkamp ...

Superuniversitet 6

- foreslog RISØ. Men præsentationen forplumrede, at MIT er noget helt end det danske masse-universitet, siger organisationsforsker, der selv har været på MIT

Globaliseringsråd truer 7

- med endnu mere konkurrence om forskningspengene og med endnu mere styring hen mod erhvervs politik

DPU: Haarder succeskriterier 8

Haarder fik sine interesser skrevet ind i udviklingskontrakten – og mange af de nuværende fagområder er slet ikke er nævnt, bortset fra halvanden forkolet linie til sidst

Bestyrelser skævt sammensat 10

FORSKERforums oversigt viser, at erhvervslivet skævvrider sammensætningen. Og så er der kritik af, at der er kommet politikere ind på DPU og i Aalborg

Sektorforskningens usikkerhed 12

"Regeringen siger, at der skal ske større konkurrenceudsættelse og en højere grad af relevans-vurdering. Det er jo præcis det, som sektorforskningen er god til", siger formanden for sektorforsknings-direktørerne.

INTERVIEW

Studieafgifter - politisk selvmord 18

- vurderer RUCs afgående rektor, Henrik Toft Jensen, der også fortæller om kineserne på RUC og om systemfejl i ministeriet

Pension og klemmerunde 21

Lektor oplevede at blive presset på fortidig pension – samtidig med at Velfærdskommissionen påstår, at der er brug for det grå guld

Manipulerede Sander 23

- da en sætning pludselig forsvandt i ministeriets båndudskrift

"Jeg kender godt bladet FORSKERforum, men jeg er for længst holdt op med at læse det.."

Helge Sander
30.03.05 i Folketinget

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt JAs, DFs og DDDs undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM3
(ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Lars Kamp Nielsen,
Farmaceutforeningen
Seniorrådgiver Kirsten Pilegaard,
Dyrlægeforeningen
Anders Correll, JA

Journalist Thomas With
(tw@magister.dk)
Red. sekr. Jørgen Øllgaard
(Joe@magister.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg C

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 9 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline:

18. februar 2006

Se de seneste nyheder på
www.forskerforum.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg C
Tlf. 38 15 66 00

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
Tlf. 33 95 97 00

Dansk Farmaceut Forening
Rygaards Allé 1
2900 Hellerup
Tlf. 39 46 36 00

JA – Jordbrugsakademikerne
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

Dyrlægeforeningen
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

Oplag: 7.500

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
tlf. 44 53 05 51

Tryk:
Datagraf

Foto: Søren Hartvig

(hvor ikke andre er anført)

LEDER

Af **NIELS E. POULSEN**,
DMs afd. f. Forskning & Formidling

Forskerrekruttering nu

Det tegner ikke godt for forskerrekruiteringen. Konkurrence om de 30-årige vil vokse de kommende 5–10 år. De store årgange efter 2. Verdenskrig nærmer sig pensionsalderen, mange af dem vil gå på pension i løbet af de næste 10 år. De unge, der skal efterfølge dem, er der ikke. Tal fra Danmarks Statistik viser, at inden for en 30 års periode er antallet af personer på 30 år samtidig på det laveste i 2010–15. Det er netop blandt disse unge, vi skal rekruttere de nye forskere. Der er behov for en særlig indsats til at rekruttere og fastholde de unge forskere.

Regeringen lover fortsat bedre uddannelser og flere penge til forskning – men der savnes fortsat konkrete udmeldinger. Når regeringen måske engang lægger nye penge i forskningsråd og strategiske fonde, vil det være en god ide af skabe en **rekrutteringsfond**. En rekrutteringsfond skal finansiere en ung forskerspire med mulighed for fastansættelse, såfremt forskningsinstitutionerne ikke har ledige stillinger. Det skal ske en årrække før en erfaren ældre forsker går på pension og frigiver en stilling. Fonden skal således give mulighed for at kunne rekruttere og ansætte med stillingsoverlap og vidensdeling. Sådanne ordninger er eksempelvis kendt fra Tyskland.

Forskningen har i årevis advaret mod nedskæringerne i finanslovsbevillingerne og det lave bevillingsniveau i forhold til politikernes præstationskrav og til at Danmark kan opretholde sit internationale niveau. De mange års nedskæringer vil for alvor blive tydelige de kommende år. Der kommer problemer med at rekruttere unge forskere. Der bliver færre at tage af, som tallene fra Danmarks Statistik viser.

Problemet er ikke kun dansk, det er europæisk. For eksempel taler Sverige om, at 33 procent af arbejdsstyrken er på vej på pension om 5 år. Danmark kan ikke satse på at løse sit rekrutteringsproblem *hinsidan*. Danmark må selv i gang med en **måltrettet satsning på forskerrekruitering**.

Regeringen har udsat initiativer til der i slutningen af marts måned kommer en udmelding fra det Globaliseringsråd, som statsministeren, videnskabs-

ministeren m.fl. selv er medlemmer af. Statsministeren fortæller i sin nytårstale, at det går godt i Danmark, og at vi kan gøre de gode tider langtidsholdbare. Men selv om det lige nu går ufatteligt godt med overskud på de offentlige budgetter, bruges dette overskud ikke til investeringer i fremtiden. Uanset at overskuddet i højere grad stammer fra vores olieresourcer i Nordsøen snarere end fra forskning og innovation.

Vi kan ikke vente på at globaliseringen kommer, vi står allerede midt i den. Regeringen lover, der snart kommer nye initiativer til forskning og uddannelse. Videnskabsministeren lægger op til at det sker i 2007, men mon låget til statskassen bliver lukket op før 2008, som finansministeren tidligere har sagt.

Statsministeren er tavs omkring en konkret øget indsats, bortset fra en diffus udmelding om »god uddannelse til alle er den vigtigste forudsætning«. Globaliseringsrådet skal afslutte sit arbejde før vi kan få konkrete reformer. Reformen er ikke nødvendigvis ensbetydende med flere penge, selvom det heller ikke er i modstrid hermed. Men de reformer, der indtil videre har været præsenteret, peger på mere politisk styring og flere penge til strategisk forskning i forhold til grundforskning. Konkurrencen om midlerne til dansk forskning skal tilmed hæves fra 35 til 50 procent af de samlede forskningsbevillinger – hvilket betyder, at de selvstændige bestyrelser for universiteter og sektorforskning i praksis ikke får flere basismidler at disponere med, måske tværtimod.

Med større konkurrence bliver der ikke større sammenhæng i karriereløbet fra ph.d.-uddannelse til fastansat forsker. Der bliver blot flere midlertidige stillinger. Med ringere vilkår for de unge vil forskningsverdenen tabe, når konkurrence om de 30-årige tilmed bliver større om 5–10 år. Ikke blot forskningsverdenen, men det øvrige arbejdsmarked, offentligt som privat, vil konkurrere om de unge.

Alt – inklusive Regeringens eget ambitionsniveau – peger altså på, at der skal gøres noget for forskerverdenen og især for forskeruddannelsen. Nu. Og efter en langsigtet plan med bevillinger, der sikrer arbejdsro i sektoren.

Samlet opposition rører på sig

Efter at Socialdemokraterne har været totalt neddykket i årevis, ser det ud til, at partiet igen har fået en politik på universiteter og forskning. I Folketinget viser der sig pludselig fælles fodslag om centrale sager

"Folketinget opfordrer regeringen til snarest at øge den offentlige forskningsindsats til mindst 1. pct. af BNP i overensstemmelse med Barcelona-målsætningen, og sikre, at den stigende andel heraf reserveres til universiteternes basisforskning".

Sådan var ordlyden af den dagsorden, som oppositionen i Folketinget - S, SF, De Radikale og Enhedslisten - kunne blive enige om ved en forespørgselsdebat (F21 d. 12.januar).

Oppositionens dagsorden var bemærkelsesværdig, idet det var en fælles markering mod regeringens planer om, at flere forskningsmidler skal lægges ud i konkurrence og i puljer. Oppositionen kræver, at hvis der kommer flere penge til offentlig forskning, så skal en stor andel heraf reserveres til universiteternes basismidler - dvs. til universiteternes egen disponering af forskningsområder og grundforskning.

Socialdemokraterne på banen

Men oppositionens fælles dagsorden var også bemærkelsesværdig, fordi Socialdemokraterne for første gang i årevis markerede sig åbent som opposition til regeringen på universitets- og forskningsområdet.

Partiet har skiftet ordfører fra den helt passive Lene Jensen, der er sparket opad til vigtigere ordførerposter, til den unge **Rasmus Prehn**, som i sine første udspil ikke holder sig tilbage for at markere en politik på området. I debatten anbefalede han at beskytte universiteternes grundforskning ved at have en solid grundstamme af fri forskning. Men ellers har S ikke noget imod et øget samarbejde mellem offentlig forskning og erhvervslivet, "så længe forskningsfriheden er på plads":

"Dansk forskning skal naturligvis aldrig dikteres af erhvervslivet. Socialdemokratiet lægger vægt på, at der findes et ligeværdighedsforhold mellem offentlig forskning og erhvervslivet. Bl.a. derfor skal den offentlige forskning styrkes i form af flere basisforskningsmidler, både til universiteterne og til sektorforskningen, således at landets universiteter bliver mere selvkvørende og ikke ender i et afhængighedsforhold til erhvervslivet".

Sander træder vande

Regeringen blev angrebet for, at konsekvensen af planerne om, at 50 pct. af alle offentlige forskningsbevillinger skal ud i konkurrence, bliver, at universiteternes basisbevillinger stagnerer og at de dermed mister muligheder for selv at disponere fri forskning.

SFs forskningsordfører **Anne Grete Holmsgaard** sagde, at regeringens politik risikerer at gøre universiteterne til en form for udviklingsafdelinger for erhvervslivet: "Som alle ved om privat-offentligt samarbejde, og som også forskningsministeren er en varm fortaler for, så er fremragende forsknings-

Foto: Larsen Stine, Polifoto

Helle Thorning-Schmidt: Begynder Socialdemokraterne efter lang tids passivitet at røre på sig over for Regeringens forskningspolitik?

kvalitet og enestående resultater fuldstændig afhængig af, at man har store basisbevillinger og at man ikke er presset over i en situation, hvor for meget af de midler, man har brug for, skal søges eller hentes som direkte private midler. Derfor er det helt afgørende at man har balance"

Men Videnskabsministeren gav ingen løfter: "Vi har jo fra regeringens side sagt, at der ikke skal skæres i basismidlerne. Vi har sagt, at de øgede midler, som nu kommer jf. regeringens planer, i højere grad skal konkurrenceudsættes. Jeg ved godt, at det bliver udlagt som om, man så ser for sig at basismidlerne bliver færre. Det ser vi ikke for os. Men vi ser, at udviklingen bliver stærkest på det konkurrenceudsatte område", sagde Helge Sander.

Per Clausen: Bliver forskningspolitik til erhvervspolitik?

Den radikale ordfører **Charlotte Fischer** understregede, at den offentlige indsats er kommet i utakt med den private, og at der hersker en ulige relation, for det offentliges bevillinger til fx sundhedsforskning er slet ikke vokset i samme takt som medicinalindustriens i perioden 1993-2003.

Enhedslistens **Per Clausen** - som havde taget initiativ til forespørgselsdebatten - prøvede uden held at få Videnskabsministeren til at præcisere, om det er regeringens politik, at flere af de offentlige forskningsmidler i fremtiden skal målrettes forskning, som er umiddelbart anvendelig for erhvervslivet:

"Kernen i problemet er at regeringen og videnskabsministeren har svært ved at se, at der faktisk er forskel på erhvervspolitik og forskningspolitik..."

JØ

Folketingets løstænker: Langballe

"Det er farligt, hvis det bliver erhvervslivets anvendelsesmuligheder, som konsekvent kommer til at udlægge de spor, som den offentlige forskning skal bevæge sig ad, fordi forskningen er lagt på skinner efter en sigtelinie mod et kæmpe kasseapparat, der bare har at ringe i løbet af et par år.

Den pris for erhvervssamarbejde og faldende basisbevillinger til universiteterne, man kommer til at betale, er jo på forskningsfriheden og grundforskningen, hvor man får ringere forskning, fordi man altid går efter det forudsigelige og viger tilbage for at lade forskningen rejse ind i et ukendt land, hvor der ikke er lagt skinner ud på forhånd".

Sådan lød det fra Folketingets talerstol i forespørgselsdebatten om forskningspolitikken. Ordene kom ikke fra venstrefløjen, men fra folketingets uforudsigelige løstænker **Jesper Langballe**. Han stemte imod universitetsloven, fordi politisering og topstyring er en trussel mod den frie forskning. Men samtidig var han bagmanden bag særbevillinger til sine ideologiske venner, herunder koldkrigsforskeren Bent Jensen m.fl.

Langballe kommer fra regeringens støtteparti, Dansk Folkeparti, men skulle man tage Langballe på ordet under forespørgselsdebatten, så er partiet meget langt fra V-K's politik. Men da oppositionen spurgte til støttepartiet var imod regerings politik, trak Langballe i land:

"Ja, altså, nu skal jeg jo passe lidt på, for det er måske nok rigtigere, hvis jeg siger, at det er sådan foreløbigt de tanker, jeg selv har gjort mig. Men altså, vi har det sådan i Dansk Folkeparti, at vi behøver ikke sådan at have aftalt hvert et ord, vi går og siger offentligt - men jeg mener det faktisk, at der er behov for flere basismidler til den offentlige forskning ..."

Farvel til gruppeeksamen

- et anslag mod AUC og RUC. Årelang forskning viser, at eksamensformen afspejler arbejdsformen. Uden gruppeeksamen vil motivationen til at vælge projektarbejdet være svækket, vurderer uddannelsesforsker

På Aalborg Universitet bygger de studerende satellitter til internationalt brug – og når semesteret er slut går de til gruppeeksamen i deres satellit-projekt.

Måske er det snart slut – med gruppeeksamen i al fald - hvis regeringen insisterer på at gennemføre sit kontroversielle forslag om, at eksaminationer fremover skal være individuelle. Men også det faglige niveau og dermed satellitterne kan også komme i farezonen.

Gruppeeksamen er tæt forbundet med projektarbejdsformen, og uden gruppeeksamen vil universiteternes mulighed for at bedrive denne pædagogik være voldsomt svækket, siger blandt andre **Lone Krogh**, leder af den Universitetspædagogiske Enhed på Aalborg Universitet:

”Årelang forskning viser, at eksamensformen afspejler arbejdsformen. Uden gruppeeksamen vil motivationen til at vælge projektarbejdet være svækket. Så regeringens forslag er et anslag mod selve den måde, vi organiserer undervisningen på. For eksempel har vi studerende, der udvikler satellitter, der bruges ude i verden, på de sidste semestre arbejder grupperne med avanceret teknologi, der kan bruges direkte ude i industrien – og man kan frygte, at de fremover ikke vil være i stand til at løfte så store opgaver. Det samme gælder på humaniora og samfundsfag, hvor der ofte løses store opgaver i samarbejde med institutioner eller virksomheder udenfor universitetet. Uden mulighed for gruppeeksamen risikerer vi et fald i kvaliteten af de store opgaver, hvis de overhovedet bliver til noget”.

Naturvidenskab rammes hårdest

Aalborg Universitet er måske det universitet i landet som har det tætteste samarbejde

med det lokale erhvervsliv, ikke mindst på det Teknisk-Naturvidenskabelige Fakultet. Og netop dette fakultet har den stærkeste tradition for at have fokus på gruppe- og projektarbejde. Mens det på de øvrige fakulteter ikke er usædvanligt, at studerende på de senere semestre går op individuelt, så er det næsten uhørt på de teknisk- naturvidenskabelige uddannelser.

På den naturvidenskabelige basisuddannelse koncentrerer vejlederne sig fra første færd om at forklare de arbejdsprocesser og kompetencer, der udvikles gennem projektarbejdet: ”Det bliver italesat som en uomtvistelig nødvendighed – mange studerende bor og arbejder meget tættere sammen end andre steder på universitetet,” siger Lone Krogh der er bange for, at afskaffelse af gruppeeksamen ville være ødelæggende ”incitamentsstrukturen”:

”Individuelle eksamener vil få flere studerende til at arbejde for sig selv – og det vil sænke det faglige niveau. Vores erfaringer er, at kvaliteten af enkeltmandsarbejder er langt lavere. Når vi bruger projektarbejdsformen, er det fordi man kan tilegne sig større viden, og dermed får vi også et højere niveau og dermed en højere kvalitet i vores eksaminer. Så der er en rigtig dårlig idé. Jeg ved ikke, hvad motivet er, for der er ikke nogen rationelle argumenter, men jeg har mine gisninger. Det her er et kraftigt anslag mod Aalborg og Roskilde, som stadig er en torn øjet på nogle. Men vi har jo for længst bevist vores gode resultater – og OECD siger jo i deres anbefalinger, at projektarbejdsformen, skal bruges i langt større omfang end det bliver,” siger Lone Krogh.

Aalborg: Tilbageslag

Rektor på Aalborg Universitet **Finn Kjærdsdam** er meget skeptisk overfor afskaffelsen af gruppeeksamen. Han har - ligesom talrige lokale erhvervsfolk – svært ved at fatte, hvad det er regeringen har gang i:

”Jeg har fået mange henvendelser fra erhvervsfolk, der ringer for at tale om det her. De står helt uforstående overfor, at vi nu skal til at holde eksamen i en form som man brugte til at prøve kinesiske embedsmænd for 2000 år siden - hvor de en ad gangen blev kaldt frem for kejseren. De spørger også, om der er noget, de kan gøre for at få lavet det om – men når selv ministeren [*Helge Sander, red*] siger, at han måske har taget fejl, og alligevel ikke vil gøre noget, ja så synes jeg, det er svært.”

Men minister Sander har ikke været til at råbe op, selv om Aalborg faktisk er hans egen valgkreds.

”Alle er jo imod det her. Rektorkollegiet, Dansk Industri, Dansk Handel og Service, de store virksomheder, censorerne – men problemet er vel, at afskaffelsen står i regeringsgrundlaget”, siger Kjærdsdam, der er tidligere tek-nat - dekan.

Fastlåste eksamensformer

Kjærdsdam hører dog ikke til de største pessimister. Han har svært ved at tro, at afskaffelse af gruppeeksamen kan ødelægge AUC's projektbaserede uddannelse:

”Man kan forestille sig mange måder at tilrettelægge det her på. Man kan forestille sig at man først har en evaluering i fællesskab, og at man derefter tager de studerende ind enkeltvis. Og da det er en offentlig eksamen, kan de andre jo også sidde og lytte på. Forskellen bliver vel kun, om den enkelte får alle spørgsmålene efter hinanden, eller at de kommer hen ad vejen. Så det minder om det, vi har nu. Men vi må se på bekendtgørelsen, når den kommer.”

Problemerne vil komme, hvis den bliver for detaljeret:

”Jo mere du beskriver eksamensformer, jo mere ødelægger du vores muligheder for at afprøve nye former. På universitetet som helhed bliver der holdt eksamen på 30 forskellige måder, vi eksperimenterer hele tiden for at finde frem til de bedste måder at teste de studerende. Her hos os er det ligesom i Oxford og Cambridge, hvor de studerende har en tutor, som de besøger dem engang hver uge, og som ved, hvem der er dygtige, og hvem der er flittige. Det giver et langt bedre grundlag at spørge og bedømme på, end det, som professoren har, når han gennem et semester har talt til en hel sal – og så bagefter på 20 minutter skal finde ud af, hvad den enkelte kan.

Ved en gruppeeksamen kan du spørge hver enkelt om alt – og du kender dem i forvejen. Det giver en langt sikrere bedømmelse,” slutter rektor Kjærdsdam.

RUCs rektor: Det virker som et uheld

I Roskilde har rektor **Henrik Toft Jensen** svært ved at tro på, at gruppeeksamen virkelig vil blive afskaffet:

”Jeg tror ikke på, det vil blive gennemført i den form det indtil nu er blevet præsenteret, så vi er ikke begyndt at tænke over konsekvenserne. Men vi ved at eksamensform og undervisningsform hænger kraftigt sammen, så konsekvensen ville vel være, at vi måtte ændre på vores måde at uddanne på. Vi har en studieform med en meget høj grad af vidensdeling, men den mister vi, hvis grupperne ryger,” siger Henrik Toft Jensen, der ikke er i stand til at give et bud på, hvorfor regeringen kommer med forslaget:

”Jeg har ikke fantasi nok til at forestille mig det – det virker nærmest som et uheld,” siger Henrik Toft Jensen:

”Vi undrer os over, at det overhovedet er en ting som regeringen beskæftiger sig med, vi er langt inde på et område som universiteterne selv skal tage sig af – nemlig at sikre at karaktererne er dækkende for det det, som de studerende har vist. Og det kan vi godt. Retfærdig karaktergivning er jo noget der diskuteres konstant mellem lærere og censorer, og som der hele tiden arbejdes med. Vi holder for eksempel eksaminer, hvor vi eksaminerer en gruppe på tre personer i halvanden time. Og man kan også nævne at hvis der er tale om store grupper – på otte – så kan censor kræve at grupperne bliver delt.”

Eksamensreform uden fakta

Evalueringcentret fortæller at gruppeeksamen kontra individuel ikke er undersøgt. Bertel Haarder henviser til en undersøgelse. Og det samme gør Helge Sander. Men sagen er, at regeringens afskaffelse af gruppeeksamen ikke er baseret på fakta – og at regeringen ikke har søgt sagen oplyst

Gruppeeksaminer skal afskaffes og afløses af individuelle eksaminer på universiteterne, siger regeringen. Universiteterne protesterer, og regeringen holder fast. Men ingen har gjort sig den umage at undersøge, hvordan gruppeeksamen virker på de højere uddannelser. Heller ikke de universiteter der bruger dem i stor stil, og som hidsigt argumenterer for, at de skal bevares. Fra begge sider mangler dokumentation.

"Vi burde have haft noget forskning at lægge frem. Da det står i regeringsgrundlaget, at gruppeeksaminer skal afskaffes, burde vi have forudset situationen. På de enkelte studier undersøges det naturligvis løbende, hvordan eksamensformerne virker. Men vi mangler en systematisk forskning som dokumentation. Det er en fejl," indrømmer **Lone Krogh**, leder af den Universitetspædagogiske Enhed på Aalborg Universitet.

Evalueringcentret: Ministeriet har ikke bedt om undersøgelse

Uden dokumentation ligner regeringens afskaffelse *ideologi* eller simpel *kulturkamp*. For heller ikke regeringen, repræsenteret af de to involverede ministre, videnskabsminister Helge Sander og undervisningsminister Bertel Haarder, har fakta at læne deres kritik op ad.

Bertel Haarder har i et høringssvar henvist til en eksamensundersøgelse fra EVA – Danmarks Evalueringinstitut. Men en anonym medarbejder på EVA – hvor ingen vil lægge navn til udtalelser - oplyser, at instituttet ikke har undersøgt, hvordan gruppeeksaminer virker. Det kunne man godt have gjort. Men ingen – heller ikke Regeringen - har bedt instituttet om at gøre det!

Undervisningsminister Bertel Haarder har i dagbladsdebatten henvist til en undersøgelse, men den drejer sig blandt andet om HF og gymnasier og berører kun gruppeeksaminer periferet. Det er en *brugerundersøgelse* – hvor de studerende blandt meget andet bliver bedt om at vurdere, hvordan de forskellige eksamensformer afspejler deres kompetencer. "Skriftlig eksamen" ligger i bunden sammen med "gruppeeksamen" – med tilfredshed på 71 og 72 pct. - mens større skriftlige opgaver og mundtlig eksamen har en tilfredshed på 77 og 82 pct. Altså ikke nogen voldsom forskel – blandt elever der kun i meget ringe grad er blevet prøvet ved gruppeeksamener.

Aarhus Universitet: Både-og undersøgelse

Videnskabsministeriet har også selv gennemført en form for beregning, baseret på tal indhentet fra Aarhus Universitet med karakterer fra 72.276 prøver, som dækker årene 2003 og 2004.

DOKUMENTATION:

Sanders bevisførelse: Videnskabsminister Helge Sander har i en foreningsdebat argumenteret for at afskaffe gruppeeksamen med henvisning til en beregning af karaktergennemsnit på Århus Universitet, som ministeriet selv har lavet.

I ministeriets notat om den pågældende beregning, er der en gennemgang af de mulige fortolkninger af tallene. Notatet konkluderer, at det er umuligt at konkludere noget:

Fortolkning:

Der er ingen tvivl om, at gruppeprøver generelt bliver højere og 'smallere' bedømt. Men hvad årsagen er er svært at sige. Om dette er fordi bedømmelsen af den enkelte er ringere, eller at folk faktisk kan mere, viser modellen intet om. Blot at de bedømmes højere. Det er muligt, at der ikke sker en ordentlig bedømmelse af den enkelte, fordi denne forsvinder i mængden, men der er også mulighed for, at de studerende har lært mere, får højere karakter, kan nogenlunde det samme og får nogenlunde den samme karakter, fordi de netop er i gruppe. Det er ikke muligt på baggrund af de forhåndenværende data at se, hvor de ellers ville have landet, hvis det havde været individuelle eksaminer.

Undersøgelse af forskellige prøveformers indflydelse på gennemsnitskaraktererne på Aarhus Universitet. Notat af 24. februar 2005 fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Uddannelse

Ifølge videnskabsminister Helge Sander viser tallene, at studerende, der har været til gruppeeksamen er bedømt mere ens end de studerende, der har været til individuel prøve – og desuden, at der ved de individuelle prøver er en større karakter-spredning.

Tallene kan måske fungere som bevis for forestillingen om de såkaldte "free riders", der har spøgt i karakterdebatten – altså intellektuelle gratister blandt de studerende, der kører med på gruppens arbejde og scorer højere karakterer, end de har fortjent.

Men de kunne lige så godt tages som udtryk for, at gruppe- og projektarbejds i praksis fungerer rigtigt godt og giver bedre studerende, jf. ministeriets egen konklusion (se DOKUMENTATION).

Ren religion

Argumentet lyder over en bred bank fra universitetsmiljøerne, at de studerende erfaringsmæssigt søger sammen med stude-

rende, der ligger på samme niveau som de selv. Processen er behård. I starten af studiet er grupperne blandede, men snart søger de dygtigste og stærkeste studerende sammen, skubber de svagere ud og inden længe er der skabt stærke grupper, mellemgrupper og svage grupper. Det forklarer den ringe spredning indenfor gruppen. Mens den mindre spredning i karaktererne - totalt set - blandt de, der går til gruppeeksamen, kan tolkes der hen at gruppe- og projektarbejde rent faktisk hæver niveauet hos de svage:

"Det er ren religion, om man tror på det ene eller det andet. Ærgerligt nok, for det ville da være spændende, om det var blevet ordentligt undersøgt. Men det er det altså ikke", siger **souschef Annette Lund** fra det Centrale Studiekontor på Aarhus Universitet, som leverede tallene til Videnskabsministeriet.

tkw

Superuniversitet

Forslaget blev ikke til efter grundig analyse og et bredt udvalgsarbejde. Det blev alene skabt af videnskabs- trofaste rådgiver, Danfoss-direktør Jørgen Mads Clausen – ud fra de tekniske videnska

Tankerne om et dansk superuniversitet i stil med det amerikanske ingeniørgigant MIT (*Massachusetts Institute of Technology*) var ikke resultat af en dybere analyse eller et bredt udvalgsarbejde. Mens forslaget om fusion mellem KVL og Danmarks Jordbrugs-Forskning var resultat af et tværgående analyse-arbejde (Børsting-udvalget), så var superuniversitet slet ikke fagligt funderet på samme måde.

Superuniversitetet blev præsenteret af videnskabsminister Sander i en pressemeddelelse i begyndelsen af december. Ministeren henviste til et forslag fra forskerverdenen selv, nemlig RISØs bestyrelse. Men sagen var mere broget end som så, for ideen var måske bestilt af ministeren selv i tæt samarbejde med RISØs bestyrelsesformand, Jørgen Mads Clausen, der er en af regeringens største rådgivere.

”Måden at introducere den slags drastiske modeller på et spinkelt grundlag er da ødelæggende for sektorforskningen og universiteter. Så bliver strukturmodeller styret af politisk hensyn og ikke af faglige hensyn”, siger SFs forskningsordfører **Morten Homann**. ”Og hvad angår ministerens egen rolle er det da interessant, hvis det er ham selv, der har plantet forslaget eller hvis han er redskab for bestemte interesser – og får det til at fremstå

MIT-modellen forplumrer

”Præsentationen af MIT-modellen med et dansk superuniversitet med mere eller mindre tilfældige parter er fuldstændig forplumrende for konstruktive debatter om eventuelle synergier og fusioner”, siger lektor **Peter Lotz**, der selv har selv været ph.d.-studerende på MITs økonomi- og management-afdeling.

MITs samfundsvidenskab er en ufatteligt elitær og lille institution, i modsætning til fx CBS. Derfor har præsentationen af det danske superuniversitet været misvisende:

”Sammenligningen med MIT er fuldstændig knald i låget, for MIT er noget helt andet end den foregives at være i den danske præsentation. Basis i den er en dybt avanceret ingeniørskole, fordi den har dybe rødder til naturvidenskabelig grundforskning i kemi og fysik, som på KU - og ikke som DTUs ingeniøruddannelse. Og ved siden af det ingeniørmæssige aspekt på MIT, sidder der så nogle få, ekstremt højtlojnedede økonomer i Nobelprisklassen; de grundforsker med ganske få studerende - uden den store kontakt til ingeniørskolen. Så den synergi-effekt, som RISØ og politikerne vil sælge 'superuniversitetet' på, findes ikke”.

jø

RISØ-formand Jørgen Mads Clausen og videnskabsminister Helge Sander konspirerer - her ved et pressemøde i Højteknologifonden. Nu har de også stukket hovederne sammen for at præsentere et super ingeniør-universitet udenom andre aktører ...

som om det er forskerverdenens eget forslag”.

Minsterens interesser – og RISØs

FORSKERforums gennemgang af sagen fortæller, at videnskabsminister Sander måske selv plantede forslaget. Sander bestilte et notat hos RISØ-bestyrelsen om sektorforsknings-institutionens fremtid. Da bestyrelsen havde lavet sin indstilling, var store dele af et centralt bilag i fusions-overvejelserne sandsynligvis produceret af Videnskabsministeriet selv. Notatet ”*En dansk MIT-lignende eliteinstitution for teknologisk forskning, uddannelse og formidling*” indeholder data og statistikker, som RISØ ikke selv har kunnet finde frem.

Ministeren og RISØ havde hver deres interesser, forklarer kilder: Ministeren fik et flagskib i en tid, hvor regeringen mangler synlige initiativer. Ministeren ville gerne gøre noget for de tekniske videnskaber og for RISØ. Og ministeren ville gerne undgå et tidskrævende udvalgsarbejde, mere uforudsigelige forslag.

Og det var RISØs interesse at komme bedst ud af regeringens ønske om at fusionere sektorforskning ind under universiteterne. Og bedst muligt betød at undgå en ensidig fusion med DTU, som risikerede at sluge RISØs særtræk.

Sammenlignes med MIT

Superuniversitetet skal ifølge RISØ-forslaget bestå af DTU, CBS, IT-universitetet og Farmaceut-universitetet. I alt ville det give 1800 forskere, 18.000 studerende og et samlet budget på 3 mia. til både forskning og uddannelse.

Til sammenligning har MIT mere end dobbelt så mange forskere blandt de 9800 ansatte samt 10.000 studerende. RISØs notat nævner dog, at DTU har samme antal studenter pr. lærer som MIT, i modsætning til ”det høje studentertal pr. vip på CBS”

Men der er en stor forskel: MITs forskningsbevillinger er mere end dobbelt så store. Mens der for hver forsker på MIT er ca. 3 mio. kr., så er der kun 1 mio. pr. dansk forsker.

Hertil siger CBS's rektor, **Finn Junge Jensen**: ”Når regeringen gerne vil have, at vi skal sammenligne os med de store universiteter i USA, så skal man altså også være villig til at give ressourcer i verdensklasse: 'Man kan ikke forvente en gourmet-middag, hvis man betaler for en grillpølse'. Hensigten med en fusion må ikke være 'synergi-besparelse'. Men jeg tror da på, at regeringen også forstår at sende ressourcer efter et superuniversitet ...”

RISØs argumenter

Regeringen vil nedlægge sektorforskningsinstitutioner, men videnskabsministeren gav sin gode ven Jørgen Mads Clausen en særlig chance for selv at foreslå, hvordan det kan ske. Ministeren bad bestyrelsen om at udarbejde et notat til ministeren om, ”*hvordan bestyrelsens billede for RISØs fremtid ser ud, og hvem bestyrelsen ser som en naturlig samarbejds- og/eller fusionspartner*”.

Regeringens strategi er at fremme innovation og erhvervstilknytning i de offentlige forskningsinstitutioner. Superuniversitetet lever op til dette ved primært at forene teknologi og ledelse og ved at være meget inge-

niør- og erhvervsrettet, som forbilledet på MIT. De ingeniørdominerede forskningsmiljøer i DTU og RISØ er oplagte mål, men også CBS – Handelshøjskolen – skal inkluderes for at øge salgbarhed og forretning i forskningen jf. strategien "Fra forskning til faktura".

Intet udvalgsarbejde

Forslaget om superuniversitet var ikke resultat af en grundig analyse eller et udvalgsarbejde. Det er heller ikke resultat af et samarbejde mellem de implicerede institutioner.

RISØ-bestyrelsen skriver i sin anbefaling af modellen – "baseret på uformelle sonderinger" – at en bred kreds af eksterne interessenter og medarbejdere bakker op om projektet. Det nævnes, at på arbejdsgiverorganisationen Dansk Industris årsmøde blev MIT fremhævet som et mønstermiljø, men ingen af de nævnte fusionspartnere nævnes.

Forslaget tager entydigt udgangspunkt i de tekniske uddannelser og i RISØs behov. Der har ikke været et udvalgsarbejde, som fx redegjorde for, hvem der var de mest naturlige fusionsparter i den danske universitetsverden, og om fx Stanford-modellen er bedre end MIT-modellen (der er meget teknisk domineret).

"Nej, der blev ikke gennemført et bredt udvalgsarbejde som grundlag for forslaget. Det er et RISØ-initiativ. Og vores bestyrelsesformand på CBS har da også undret sig over, at ministeren går ud i pressen med sådan et forslag, før det var drøftet i de involverede bestyrelser", fortæller en af de andre parter i fusionen, CBS-rektor Finn Junge Jensen.

CBS ikke spurgt

Finn Junge fortæller også, at CBS ikke var inddraget i RISØs overvejelser, men at RISØs bestyrelsesformand og direktør orienterede om hovedlinjerne i det.

"Vi svarede, at CBS ville indgå positivt i alle samarbejdsinitiativer, men at det ikke skulle være eksklusivt. Uanset om RISØs forslag blev til noget eller ej, så ville CBS vælge samarbejdspartnere på enkeltområder, fx KU, KVL og Farmaceut-universitetet. om biotek og sundhed"

Siden hørte CBS først om forslaget i ministerens pressemeddelelse.

"Nu vil vi indgå positivt i alle strukturovervejelser. CBS er faktisk en af de fagligst bredeste handelshøjskoler i verden, så vores samarbejdsflader er meget brede", slutter CBS' rektor.

Fusionsforslagets videre skæbne hænger nu på det møde, som Videnskabsministeren afholder med CBS' og DTU's bestyrelsesformænd.

jø

Globaliseringsrådet 1:

Større politisk styring & mere konkurrence

Konkurrence-andelen i dansk forskning skal hæves fra 35 til 50 procent. Det betyder, at forskerne skal konkurrere om en større andel af deres løn. Og regeringen vil have mere politisk styring af den danske forskningsindsats, lød konklusionerne på regeringens pressemøde efter mødet 9. december i Globaliseringsrådet: Ifølge statsministeren er der enighed i Globaliseringsrådet om, at en større andel af de offentlige midler skal udbydes i konkurrence. Og flere penge skal målrettes den strategiske forskning, hvor det er politisk fastsat, hvilke forskningsområder, midlerne skal anvendes på.

"Ja, vi har et folkestyre, hvor politikerne bestemmer, hvilke forskningsområder, der skal satses på", forklarede videnskabsminister Helge Sander: "Der skal selvfølgelig fortsat være basismidler, men andelen skal være mindre. Regeringen ønsker et opgør med, at disse fordeles efter tradition og ikke efter kvalitet, som i dag. Det skal dog ikke alene politikerne, som skal definere udmøntningen. Bestyrelserne på de enkelte universiteter

får også mulighed for at prioritere ressourcer internt efter kvalitetskriterier".

Af regeringens forslag fremgår, at fordelingen skal ske efter "kvalitet" og "relevans". Men defineres relevanskriteriet af ministeriernes og erhvervslivets interesser?

"Befolkningen har krav på at få noget ud af de offentlige bevillinger. Regeringen vil nu gå i gang med at udarbejde de nærmere kriterier for fordelingen", lød ministerens svar.

Regeringen siger, at midlerne skal udmøntes i konkurrence, fordi "konkurrence giver høj kvalitet". Men hvor ved regeringen fra, at kvaliteten bliver bedre af at forskere stresses af konkurrence?

"Det er et ledende spørgsmål, når det antydes, at konsekvensen er stress", svarede ministeren. "Baggrunden for forslaget er, at regeringen mener, at konkurrence generelt fremmer kvaliteten. Jeg oplever mange situationer, hvor konkurrence fremmer resultaterne".

(se globaliseringsrådet.dk)

Globaliseringsrådet 2:

Forskning = innovation = erhvervspolitik?

"Kald det erhvervspolitik eller forskningspolitik? Ordvalget er ligegyldigt. Hovedsagen er, at jeg i den senere tid har jeg oplevet en betydelig åbenhed i de nye universitetsbestyrelser om, at der skal være en større udveksling mellem universiteter og erhvervslivet. Og danske virksomheder skal bruge forskningsresultater mere end tidligere", konstaterede videnskabsminister Helge Sander på pressemødet efter Globaliseringsrådets møde d. 6. januar.

Globaliseringsrådets havde erhvervslivets forskningsindsats på dagsordenen "Mere privat forskning og effektiv vidensspredning", og regeringen signalerer i oplægget, at innovation og industrifremme i højere grad skal involvere den offentlige forskning på universiteter og i sektorforskning m.m.

Statsministeren refererede på pressemø-

det, at der skal flere (erhvervs-) ph.d.'ere til især naturvidenskab, teknik, IT og sundhed; at universiteter have en klar tilskyndelse til at nyttiggøre, herunder mere fokus på patenter og licenser; at private virksomheder skal have dækket halvdelen af deres forskningsudgifter (i samarbejdsprojekter med offentlige institutioner) m.m.

Af oplæggene til Globaliseringsrådet fremgår, at regeringen vil have det offentlige ind til at fremme "innovation" til gavn for erhvervslivet, men Videnskabsministeren undveg at svare på, om mere innovation betyder mindre forskning og udvikling – og at regeringen dermed får svarere ved at opfylde Barcelonamålet: "Det er klart defineret, hvad der er forskning og udvikling i Barcelonamålets forstand – og nogle innovationsindsatser indgår i definitionen", svarede Sander.

VARSEL: Globaliseringsrådet slutter sin rådgivning om uddannelse, forskning og erhvervsfremme i marts, hvorefter Regeringen offentliggør sin plan i de sidste martsdage.

DPU: Haarders succeskriterier

Helt udramatisk, da Bertel Haarder fik sine ønsker indføjet i DPUs udviklingskontrakt, forklarer DPUs bestyrelsesformand, der fortolker det som en 'forandringskontrakt' – mens det for ministeriet er en ramme om de overordnede strategiske planer

"Undervisningsministeriet har *ikke* medvirket til udviklingskontraktens udformning".

Noget overraskende afviser DPUs bestyrelse med biskop Kjeld Holm i spidsen kategorisk, at undervisningsminister Bertel Haarder har dikteret universitetets udviklingskontrakt, som netop nu er ved at blive færdiggjort. Det fremgår af kontrakten, at Bertel Haarder fik sine interesser igennem. Nogle vil fortolke det sådan, at han fik et kontant udbytte af sin hemmelige visit i oktober 2004, (jf. FORSKERforum 189' historie herom i november). Men den fortolkning afvises helt af bestyrelsesformanden:

"Nej, udviklingskontraktens indsatsområder er ikke blevet snævrere end bestyrelsen ønskede det. Der har i det store og hele fra begyndelsen været konsensus om udviklingskontraktens indhold og formuleringer", siger **DPU-bestyrelsesformand Kjeld Holm**. "Og bestyrelsen er ikke blevet klemt af Undervisningsministeriet. Der har været positive drøftelser med ministeriet, men de har mest gået på at forklare, hvorfor kontrakten ser ud, som den gør, og det har UVM både bifaldet og nu også støttet uden forbehold. Undervisningsministeriet har ikke medvirket til udviklingskontraktens udformning".

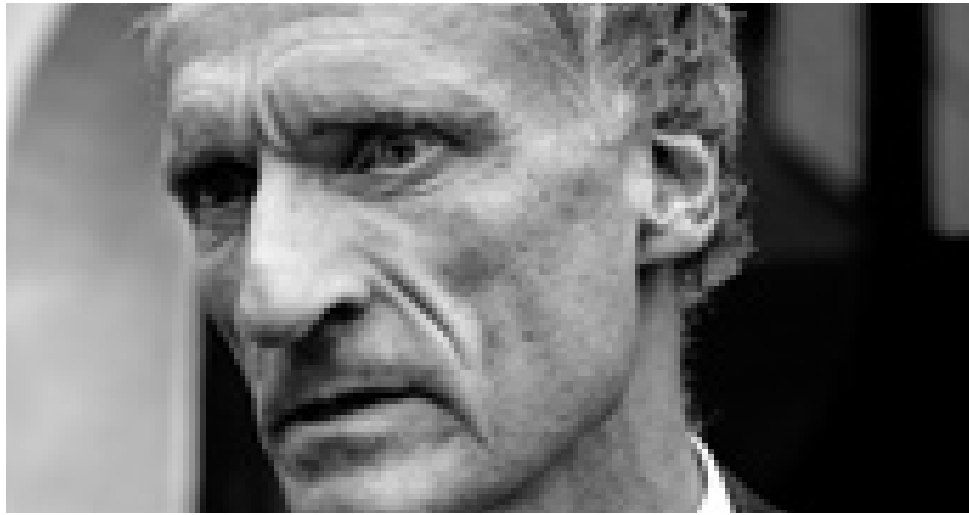
Haarders krav udsprang af Regeringens fortolkning af den såkaldte PISA-undersøgelse: Danske skolebørns færdigheder er alarmerende ringe. Haarder vil derfor have mere kontante mekanikker til at måle undervisnings og pædagogikks effekt (*evidensbaseret*) især i folkeskolen. Han har i forlængelse heraf udvalgt sig et par strategiske indsatsområder, som DPU skal opprioritere med ekstra personale i de kommende år. Og oprioritering et sted betyder nedprioritering andre steder, og det er således påfaldende, at nogle af de forskningsfelter, som Haarder ikke kan lide, slet ikke er nævnt i udviklingskontrakten.

Haarder: DPUs succeskriterier

I bestyrelsen har man været igennem 5-6 redigeringer, og hvor 1. udkast var en bred og overordnet beskrivelse af universitetets strategiske mål, midler og indsats- og kerneområder, så er 5. udkast en specifik beskrivelse af særlige indsatsområder.

DPU er ifølge 5. udkast først og fremmest en institution, som skal arbejde med **evidensbaseret** af pædagogisk viden i dagsinstitutioner og folkeskolen. Der skal især fokuseres på fagligheden inden for dansk, læsefærdighed, matematik og naturfag og der skal arbejdes med eliten, særligt begavede børn.

Som særlige **strategiske indsatsområder** skal der for det første ske en oprioritering af udvalgte områder, hvor det videnskabelige personale øges med 33 pct. i perioden 2005-2008. For det første skal forskning i "forbed-

Haarder foretog en hemmelig visit på DPU i oktober, og nu høster han frugterne i DPUs udviklingskontrakt, som følger hans ønsker ...

ring af grundskolens forhold" øges. For det andet skal der ske en oprioritering af den kvantitative forskningsindsats i uddannelse, herunder udvikling af evaluering- og målemetoder med vægt på udvikling af diagnostiske tests.

DPU skal "sikre en balance mellem forskningsresultater, der baserer sig på kvalitativt og kvantitativt orienterede evidenskriterier", hedder det.

Halvanden linie til dem, som ikke er nævnt

Det fremgår af en af målsætningerne: "DPU vil sikre en balance mellem bruger- og praksisorienteret forskning og forskerinitieret grundforskning". I opregningen af opgaverne og succeskriterier er *praksis-siden* imidlertid helt dominerende, mens den frie forskerinitierede del er fraværende.

Det er bemærkelsesværdigt, at nogle af de forskningsområder og -institutter, som rektor Lars Henrik Schmidt etablerede ved universitetets dannelse på resterne af Danmarks Lærerhøjskole, slet ikke er nævnt. Det gælder pædagogisk filosofi, sociologi, antropologi m.m.

De oversete forskningsområder må nøjes med at læne sig op ad en formulering på halvanden linie i slutningen af udviklingskontrakten, som siger, at der også skal være plads til dem, som ikke er nævnt: "**DPUs samlede forsknings-, uddannelses- og formidlingsaktiviteter rækker ud over disse fokusområder**".

Ansatte: Skal indsatsen evalueres efter kontraktens målområder?

Blandt de menige medarbejdere man "*hamrende bekymrede*", siger en anonym kilde, blandt andet fordi de frygter, at indsatsen vil blive evalueret efter udviklingskontraktens succeskriterier, og fordi de på forhånd kan

sige, at de ikke arbejder inden for succeskriterierens områder.

Udviklingskontrakten skal *ifølge videnskabsministeren* beskrive universitetets strategiske mål, midler og indsatsområder og være centreret om universitetets kerneopgaver. Kontrakten skal med udgangspunkt i universitetets profil endvidere **beskrive og synliggøre universitetets indsatsområder** og danne rammen om de overordnede strategiske forsknings- og uddannelsesplaner (Videnskabsministeren i Svar 812/2005 til Folketinget).

Kjeld Holm: En forandringskontrakt

Men Kjeld Holm fortolker kontrakten anderledes end ministeriet:

"Bestyrelsen har bevidst valgt, at kontrakten skulle være en forandringskontrakt, der peger på de områder, hvor *nye* strategiske indsatsområder planlægges. Vi vil senere udforme et "kontraktnotat", hvor alle - også nuværende - indsatsområder vil blive beskrevet. Og det har naturligvis også en forpligtende karakter i forhold til DPU's medarbejdere".

Blandt de fagområder som ikke er eksplicit nævnt i udviklingskontrakten vælger man at fortolke på linie med bestyrelsesformanden:

"Det er ikke afgørende for mig, at mit fagområde ikke er nævnt", siger institutleder **Niels Rosendal Jensen** fra Pædagogisk Sociologi. "Jeg fortolker udviklingskontrakten som en forandringskontrakt omhandlende områder, hvor der skal forandres, hvor der skal gøres en ny eller udbygget indsats. Derfor føler jeg mig godt dækket ind af de halvanden linie, som fastslår, at det bredere mandat i aktiviteterne er fastholdt. I mine øjne oprioriterer kontrakten nogle områder, og der er ikke tale om nedprioritering af andre".

DPU

– en sektorforskningsinstitution? Tilbageslag for rektor Lars Henrik Schmidts forsøg på at gøre DPU til et rigtigt universitet

DPU's udviklingskontrakt er indgået med universitetsminister Helge Sander, men det er undervisningsminister Haarder, som har bestemt, hvad der skulle stå i kontrakten og DPU fremstår som et serviceorgan for især Undervisningsministeriet.

På DPU vakte Haarders nævenyttige indblanding furore, men han har fået sin vilje. Dermed er DPU det første praktiske eksempel på universitetslovens indskrænkning af universitetets dispositionsfrihed og på politisk og erhvervsmæssig styring, idet Haarder – som ekstern part – har dikteret konkrete indsatsområder og forskningsområder for et universitet.

I praksis har Haarder indskrænket DPUs spillerum som universitet, og pålagt dette sektorforsknings-lignende opgaver. DPU skal fx spille en væsentlig – direkte eller indirekte - rolle som **myndighedsvurdering** og **myndighedskontrol**, som ellers hører til styrelser eller sektorforskningens opgaver. Universitetet skal opbygge en evidensbase-rete viden om uddannelsesforhold, dvs. "viden om, hvad der virker". Man skal deltage i etableringen af det dansk Clearinghouse, der skal "systematisere, vurdere og kommunikerer den eksisterende forskningsbaserede viden om udvalgte uddannelsesmaer til politikere, embedsmænd, undervisere og praktikere". Så-danne opgaver høre normalt til under sektorforskningen, fx laves samme typer opgaver af Socialforskningsinstituttet for Socialministeriet.

Op til bestyrelsen og de ansatte ...

Fortolket ud fra kontraktens ordlyd frygter nogle af de ansatte, at DPU på vej til at blive

Haarder bagtalte Lars Henrik Schmidt

Bertel Haarder er kendt for at sige sin mening lige ud. Han lægger således ikke skjul på, at det ikke passede ham, at professor Niels Egelund ikke blev rektor for DPU, men at det i stedet blev Lars Henrik Schmidt. Ganske usædvanligt for en minister har Haarder kommenteret sagen sådan:

"Med sit ønske om øget anvendelse af den pædagogiske forskning i folkeskolen kunne han være blevet en fremragende rektor for DPU, men dertil er han øjensynlig for kontroversiel"

(i festskrift i anledning af Egelunds 60 års fødselsdag: "Specialpædagogik ad nye veje")

en sektorforskningsinstitution under undervisningsminister Haarder og ikke under universitetsminister Sander.

Bestyrelsesformand **Kjeld Holm** har et pragmatisk syn på den sag: "Vi er jo en slags sektorforskningsinstitution fra begyndelsen, i og med, at det drejer sig om pædagogik, men også udviklingskontrakten fortæller om bredden og mangesidigheden i den pædagogiske forskning og uddannelse".

Instituttleder **Niels Rosendal** mener det ikke: "En ting er at læse kontraktens bogstav, noget andet implementeringen. Jeg fortolker kontrakten sådan, at det brede mandat fastholdes, netop fordi vi ikke er et sektorforskningsinstitut. DPU har fortsat brede pædagogiske opgaver med forskning og undervisning, og udviklingen afhænger da meget af, hvordan universitetets medarbejdere fortolker deres fremtidige opgaver".

Forskningsdirektør Hans Siggaard Jensen fra Learning Lab – som i øvrigt heller ikke er nævnt i kontrakten - har et mere tve-tydigt svar: "Historisk blev DPU skabt i år 2000, delvis som en institution med sektorforskningslignende opgaver under Undervisningsministeriet, der i øvrigt opfattede DPU som 'deres' institution, også efter overgangen til universiteternes ministerium, Videnskabsministeriet. Den nye udviklingskontrakt og Haarders ageren i denne sag kan opfattes som en tilbageførelse til den tid. Men et universitet er ikke en udredningsinstitution, men en forskningsinstitution. Hvad det skal blive til, er op til DPUs bestyrelse og de menige medarbejdere at holde fast i".

Rektor Lars Henrik Schmidt tabte

Historien om DPUs udviklingskontrakts vægtning af sektorforskningsopgaver frem for de bredere universitetsopgaver er et nederlag for rektor Lars Henrik Schmidts forsøg på at udvide pædagogikkens gyldighedsområde og give DPU en høj universitetsprofil med fri forskning inden for pædagogikkens grænsefelter. DPUs profil er i den forstand banket tilbage.

Til gengæld har hans rektorrrival Niels Egelund fået sine kæpheste igennem om evidensbaseret, evaluering, kvantitative mål m.m. Han stod bag den danske udgave af den kontroversielle PISA-undersøgelse og hans markante profil på PISA førte til, at Statsministeren håndplukkede ham til medlem af Globaliseringsrådet, som i slutningen af marts kommer med drastiske forslag til styring af bl.a. universiteternes forskning.

Jelling Universitet

Undervisningsminister Bertel Haarder har givet universitetstitel ('University College') til tre CVU'er (Centre for Videregående Uddannelse) – professionsrettede uddannelser. Det er Jelling, Sønderjylland og Vitus Bering i Odense.

For at opnå titlen skulle institutionerne leve op til krav inden for ti kvalitetsfelter, fx, visioner og strategier, organisation og ledelse, volumen m.m. Men bag titlen ligger en ikke kvalitetsvurdering af uddannelsernes standard og om denne er opgraderet efter at seminarier, ingeniørhøjskoler m.fl. er samlet i CVU-fællesskaber. Der ligger således ingen sammenligning med universitetsstandarder bag titel-tildelingen. Og selv om der i CVU-modellen ligger, at der skal ske "forskningstilknytning", så er der ikke opstillet konkrete og målelige krav hertil, som indgår i titelgodkendelsen.

Det er EVA, Danmarks Evalueringsinstitut, som indstillede de tre til titlen, og undervisningsminister Bertel Haarder er en glad mand:

"Når de tre CVU'er nu kan kalde sig University Colleges, kan de signalere over for omverdenen – og ikke mindst de studerende – at de tager arbejdet med kvalitetsudvikling af institutionen meget seriøst. Derudover er betegnelsen internationalt anerkendt. Og dermed bliver det betydeligt lettere for institutionerne og deres studerende at opnå anerkendelse og sammenlignelighed i udlandet".

Yderligere syv CVU'er søgte om titlen, hvoraf de fem blev indstillet til godkendelse med forbehold. Det anses som et spørgsmål om tid, før de også får titlen.

CVU-rektorer har allerede markeret, at de finder det naturligt, at de får andel i regeringens kommende globaliseringspulje til "et vidensløft", professionsudvikling og forskningsrelateret samarbejde med universitetsverdenen (ifølge WA 13. jan.).

Universitetsbestyrelser

Universiteternes bestyrelser er domineret af erhvervslivet. Der er tilmed selv om loven siger, at der ikke må være ensidig

Universiteternes bestyrelser er domineret af arbejdsgivere og ledere, mens der er store dele af det danske samfund – forbrugere, miljøorganisationer o.lign. – ikke er repræsenteret. Offentlige organisationer er i undertal, og i øvrigt er de offentlige repræsentanter stort set alle ledere.

Lars Bytoft Olsen, formand for IDA (Ingeniørforeningen i Danmark), mener, at universiteterne har lyttet til politiske ønsker om flere erhvervsfolk i de nye bestyrelser:

"Regeringens ideologi er klart slået igennem. Det kan godt være at de har nedlagt en masse af smagsdommere og råd og nævn – men nu har de fået den på andre måder.

Relativt er der jo en overrepræsentation fra den private sektor" siger Lars Bytoft Olsen. "Hvis regeringens argumentation er, at aftagerne skal repræsenteres i bestyrelserne er det underligt, at der ikke er flere fra den offentlige sektor, for den offentlige og den private sektor aftager lige mange ..."

De store firmaer dominerer

FORSKERforums oversigt fortæller

- om antallet af eksterne bestyrelsesmedlemmer,
- om fordelingen mellem privat / offentligt ansatte, hvor det viser sig, at der er flest fra den private sektor, især på DTU hvor den sidder på alle pladser.
- hvilke store firmaer der er repræsenteret. Arla, Danisco, Haldor Topsøe og NOVO har alle deres mænd i bestyrelserne.
- om antallet af små firmaers repræsentation, hvor det viser sig, at kun få er med, selv om det danske erhvervsliv er kendetegnet ved at små og mellemstore firmaer dominerer erhvervsbilledet.
- om bestyrelsesmedlemmernes faglige baggrund, hvor det viser sig, at de 'våde' (naturvidenskab / teknik / sundhed) dominerer, og humaniora er i undertal. Endelig er det også sådan, at de monofakultære institutioner er ensidigt sammensat efter deres fagområde (DTU, KVL, IT-universitetet og Farmaceutuniversitetet).
- om der findes interesseorganisationer, og her viser det sig, at arbejdsgiverne er stærkt repræsenteret, fx KL, Dansk Industri og Landbrugsrådet, men også Kræftens Bekæmpelse. Til gengæld er der ikke et eneste bestyrelsesmedlem fra landets faglige organisationer.
- Og endelig har regeringspartiet Venstre såmænd også sin repræsentant, europaparlamentarikeren Anne E. Jensen, i DPU's bestyrelse, mens socialdemokraten Frank Jensen netop er blevet udpeget til Aalborgs bestyrelse.

I strid med lovens forbud mod ensidig

Arbejdsgiverorganisationerne har repræsentation til trods for at eksterne bestyrelses-

medlemmer ifølge lovgivningen ikke må repræsentere bestemte interesser eller interesseorganisationer. Bag udpegningen – og minister Sanders godkendelse – lå tilsyneladende, at de private arbejdsgivere bedst opfylder universitetslovens krav:

"Bestyrelsens medlemmer skal tilsammen bidrage til at fremme universitetets strategiske virke med deres erfaring og indsigt i uddannelse, forskning, videnformidling og videnuudveksling". (§12 stk.2).

Under lovbehandlingen fremgik, at Videnskabsministeren mener, at den samlede bestyrelse tilsammen skal have indsigt i forskellige forhold på universitetet. Der blev imidlertid *ikke* stillet krav om, at det enkelte udefra-kommende bestyrelsesmedlem skal have indsigt i universitetsforskning og -uddannelse (svar spm. 77).

Men under lovbehandlingen udtalte Videnskabsministeren også, at krav om at udefra kommende medlemmer skal komme fra forskellige sektorer skal sikre, at **"bestyrelsen bliver sammensat så bredt, at der ikke er ensidig repræsentation** af bestemte kompetencer, interesser og erfaringer".

Udpeget i 'personlig egenskab' – ikke som firmarepræsentanter

På et spørgsmål om, hvordan det sikres, at de udefra kommende medlemmer af bestyrelsen agerer i deres "personlige egenskaber" og ikke i egenskab af deres erhvervsmæssige baggrund, svarede Videnskabsministeren, at det er bestyrelsens eget ansvar at sikre at universitetets interesser varetages og at "usaglige interesser" ikke påvirker bestyrelsens arbejde. Og lovforslagets krav om åbenhed skulle være med til at hindre, at bestyrelsen varetager "usaglige hensyn" (svar spm. 37).

Videnskabsministeriet: Lønforhandling diskvalificerer fagforeningsfolk

Ifølge universitetsloven skal de eksterne medlemmer af bestyrelsen repræsentere forskellige erfaringer, fx andre forskningsinstitutioner, kulturlivet, offentlige virksomheder og det private erhvervsliv. De må ikke repræsentere bestemte interesser eller interesseorganisationer.

Sådan forholder det sig heller ikke, svarede kommitteret Rudolf Straarup fra Videnskabsministeriet til UGEBREVET A4: Personerne repræsenterer ikke deres arbejdsgivere, men sig selv og deres personlige kompetencer.

Der var såmænd heller ikke noget til hinder for, at personer fra interesseorganisationer eller fagforeninger var medlemmer i bestyrelserne. De må blot ikke kunne mistænkes for at være inhabile ved at de kunne have en uklar rolle i lønforhandlinger.

Ingeniørformand: Nogle firmarepræsentanter tænker snævert!

Diskvalifikationen via lønargumentet forarger Ingeniørforeningens formand:

"Folk fra KL, DI eller Landbrugsrådet kan altså godt skelne mellem deres forskellige roller, men jeg kan efter ministeriets opfattelse ikke. Der gås ud fra, at arbejdsgiversiden godt kan skille sagerne ad, men det kan jeg som fagforeningsrepræsentant ikke! Det er jo rystende ensidigt og gammeldags. Vi kunne sagtens have folk siddende i bestyrelsen på for eksempel Handelshøjskolen i København", siger Lars Bytoft Olsen.

"Løn er et skinargument til at retfærdiggøre eksklusionen af nogle, for det er jo ikke bestyrelserne, som fører lønforhandlinger med de enkelte medarbejdere. Bestyrelserne

Oversigt: Eksterne repræsentanter i bestyrelserne

	Privat / off.	store firmaer	små	nat*/hum/samf	interesseorg
KU - 6	3-3	- Lundbeck - Haldor Tops	0	3/2/1	
AU - 6	4-2	- Arla - Bech-BruunD	0	3/1/2	Kræftens B.
SDU - 5	3-2			2-1-2	
Aalborg - 6	4-2		1	2-2-1	Socialdemokrat
RUC - 5	2-3		1	2-1-2	
DTU - 6	5-1	- Haldor Tops - Carl Bro - NOVO		5-0-1	
CBS -Kbh. - 6	3-3	- Danisco	1	2/1/3	KL
HH-Årh - 6	4-2	- Århus United	1	2/1/3	Dansk Industri
KVL - 6	3-3	- Novozymes		6/0/0	Landbrugsrådet
DPU - 6	2-4			0/4/2	Venstre
IT-univ.- 5	3-2	- CSC	1	2-1-3	
Farm.	3-3	- NOVO - Nycomed		6/0/0	

* nat er fællesbetegnelse for naturvidenskab / teknik / medicin – overfor humaniora og samfundsvidenskab

ser skævt sammensat

personer fra arbejdsgiver-organisationer, som er godkendt af ministeren, ligesom en officiel repræsentation af bestemte interesser ...

Universitetsbestyrelserne er domineret af erhvervslivet – og der har også sneget sig enkelte repræsentanter ind fra interesseorganisationer, dog ikke i KUs bestyrelse, som ses her

skal lægge de generelle linier”, siger han. ”Bestyrelser skal lægge de generelle linier og skal i øvrigt repræsentere mangfoldighed. Og derfor kan jeg lidt provokerende påstå, at organisationsrepræsentanter på nogle måder vil være bedre end erhvervsfolk. Nogle erhvervsfolk har fx et ønske om, at universiteter skal uddanne snævert, så folk passer til bestemte funktioner i brancher og virksomheder. Her har organisationsrepræsentanter altså en forståelse af, at det er nødvendigt at uddanne bredt med general-kvalifikationer”.

Arla-mand i KVL-bestyrelse uden interesser?

Ingeniørformanden kalder adskillelsen af firmafunktioner og uafhængighed og objektivitet udlægningen for underlig og langtfra stringent:

”Det lyder jo meget godt med ’personlige kompetencer’, men i praksis vil det altså være svært at adskille sine erfaringer fra sin funktionsstilling i en bestemt branche og et bestemt firma. Hvordan vil en Arla-repræsentant i KVLs bestyrelse opføre sig? Er han helt uden ’interesser?’”, spørger Bytoft Olsen, og svarer:

”Der er ligesom to muligheder: Enten vil vedkommende kunne skille sit professionelle arbejde et privat firma, fordi vedkommende har stor personlig integritet! Eller også kan man ikke skille sin firmafunktion og sit bestyrelsesarbejde ad, fordi man selvfølgelig arbejder til gavn for den branche eller det firma, man er ansat i!”

jø

Bestyrelserne vil rense ud næste gang ...

De vil være dybt interesseret i at få brede kompetencer ind i bestyrelsen, som gør arbejdet mere kvalificeret, spår organisationsekspert

Universitetsbestyrelserne er domineret af erhvervslivet. Men sammensætningen af bestyrelserne er præget af en gammeldags opfattelse af erhvervslivet, som industrisamfund og ikke et videnssamfund. Lektor **Peter Lotz** efterlyser de kreative brancher, oplevelsesøkonomien, servicebranchen, konsulentbranchen, som har universitetsrelevante erfaringer om personaleledelse.

Men Lotz har en forklaring på, at erhvervslivet dominerer:

”Det er godt nok de gamle universiteters konsistorium, som udpegede de første bestyrelsesmedlemmer. Her havde politikerne lagt op til, at der skulle være stærk repræsentation fra erhvervslivet. Og politikerne fik, hvad de bad om. Bagefter kan man se, at det

Kritik af politikere i bestyrelser

Socialdemokraten, tidligere forsknings- og justitsminister 1994-2001 Frank Jensen bliver nyt medlem af Aalborg Universitets bestyrelse. Han indtræder som bestyrelsesmedlem i stedet for universitetets tidligere rektor, Sven Caspersen, fordi den samlede bestyrelse mente, at nu havde eks-rektoren gjort sin pligt i bestyrelsen.

Frank Jensen er den anden politiker i universiteternes bestyrelser. Den første var Venstres Anne E. Jensen, som sidder i DPU's bestyrelse. Men udpegningen er ikke sket i enighed i Aalborg:

”Flertallet i bestyrelsen syntes Frank Jensen var en god ide. Men principielt bør nuværende og tidligere politikere ikke sidde i universitetsbestyrelser, fordi det giver en signalværdi om at der er politiske interesser i spil”, siger menigt bestyrelsesmedlem **Birgitte Possing**.

Videnskabsminister Sander har godkendt de to politikere i bestyrelserne, selv om der af universitetsloven fremgår, at bestyrelser ikke må besættes med egentlige interesse-repræsentanter (på et mandat). Bestyrelsesmedlemmer skal sidde ”i deres personlige egenskaber” – men ministeren fortæller ikke, hvordan politikere håndterer den situation.

Det fremgår ikke, om Frank Jensen kandiderer til den ledige post som bestyrelsesformand i Aalborg. Det afgøres den 6. februar.

blev en skæv sammensætning”, siger Lotz.

”Jeg tror, at de nuværende bestyrelser vil være i stand til at kompensere for skævheden, for de vil være dybt interesseret i at få brede kompetencer ind i bestyrelsen, som gør arbejdet mere kvalificeret. Og måske bortset fra Landbohøjskolen, så tror jeg, at bestyrelserne fremover vil betakke sig for at have organisationsrepræsentanter”...

I dag rådgiver Dansk Industri regeringen i alle vigtige sager, så hvorfor skulle bestyrelserne undslå sig for at gøre det samme?

”Det er jo selvsupplerende bestyrelser, så de er unddraget direkte politisk pres ...”

jø

INTERVIEW: Regeringen vil have plan at gøre

DJF: Regnskabsteknik

- kan føre til fyringer. Kun halvdelen af de planlagte forskningsprojekter om økologisk jordbrug og vandmiljø kan gå i gang i år

Som om DJF ikke var hårdt nok ramt af pengemangel og fusionsbølger. Nu er to store forskningsprogrammer hårdt ramt af bevillingstekniske problemer. Det drejer sig om FØJO III om økologisk jordbrug og VMP III – om vandmiljø – der begge kommer til at gå i gang i stærkt amputeret form.

Kun halvdelen af de planlagte forskningsprojekter kan gå i gang i år – og det på trods af, at den politiske beslutning om de to programmer blev truffet tilbage i 2004. Ved et forlig blev det dengang besluttet at bruge 200 millioner kroner til FØJO III mens VMP III fik 100 millioner kroner – fordelt over 4-5 år.

Bevilgede penge frigøres ikke

Forskningsprogrammerne blev udbudt – men nogle *glemte* i tilstrækkelig grad at gøre opmærksom på, at bevillingssystemet er ændret siden FØJO II og VMP II. I dag bevilges pengene i form af såkaldte *Tilsagnsbevillinger* – mens de tidligere blev givet som såkaldte *udbetalingsbevillinger*.

(Med *udbetalingsbevillinger* kunne et forskningsprojekt til 40 millioner over fire år, få udbetalt ti millioner kroner om året i fire år – bevilget på Finansloven år for år. Med *tilsagnsbevillinger* kræves det, at det samme fireårige forskningsprojekt skal *fuldfinansieres* fra det første år). Det vil sige at alle 40 millioner skal på Finansloven – også selv om de kun udbetales i portioner på 10 millioner om året. Det betyder også, at man ikke kan sætte et forskningsprojekt i gang, med mindre pengene til alle fire år er sat af på Finansloven. Og det er de ikke i dette tilfælde.

De penge, som er bevilget for 2005 og 2006 svarer kun til ca. halvdelen af den samlede bevilling – og i praksis betyder det, at kun halvdelen af projekterne kan gå i gang.

Fødevareministeriet indrømmer fejl

I Fødevareministeriet erkender kontorchef **Lene Mølsted Andersen**, at noget er gået galt:

”Rent ud sagt, er der lavet en fejl. Tidligere arbejdede vi med udbetalingsbevillinger, sådan var det under FØJO II og VMP II – og det har skabt en falsk forventning hos

forskerne og institutionerne om, at det hele kunne sættes i gang på en gang. Og nu står vi med et meget alvorligt problem, nemlig at man kun kan disponere over de penge der er sat af i Finansloven.”

Lene Mønsted Andersen gør dog opmærksom på, at der rent faktisk stod i bevillingen, at der var taler om en udbetalingsbevilling. Alligevel fremstår det i det udbudsmateriale, som er gået ud fra Det rådgivende udvalg for fødevareforskning, som om man kunne disponere over alle penge på en gang.

DJF-direktør efterlyser nødløsning

Konsekvensen bliver både fyringer og dårligere forskning – med mindre der kommer en sidste-øjebliks-løsning på miseren, vurderer **direktør Just Jensen** fra Danmarks Jordbrugsforskning:

”I hele processen har der været lagt op til, at alle projekter kunne sættes i gang sideløbende – og det er vigtigt, fordi projekterne er tænkt sammen og skulle lære af hinanden. Så det vil gå ud over kvaliteten.”

DJF: Just Jensen

Hertil kommer at DJF formentlig bliver nødt til at sige farvel til en del forskere:

”I vores budget har vi kalkuleret med at vi i 2006 ville kunne hente 30 millioner fra de to programmer – en rimelig vurdering, ud fra en betragtning af de rammer ned i kernen af vores arbejdsområde. Nu må vi nedjustere forventningerne med 50 pct. for i år, hvilket gør at vi kommer til at mangle penge”, slutter direktøren.

”Altså, jeg har ikke set nogle steder, at man vil nedlægge sektorforskningen. Jeg forstår, at man gerne vil integrere sektorforskningen i universiteterne, men jeg forstår samtidig, at myndighedsopgaver fortsat skal have høj prioritet. Og det organisatoriske ophæng er for så vidt ikke afgørende, det er Statsministerens suveræne ret at afgøre ressortspørgsmål. Det afgørende er, at sektorforskningens specielle opgaver fortsat kan løses optimalt”.

Siger **Henrik Sandbech**, formand for SE-DIRK, sektorforskningens direktørkollegium, og som sådan talsmand for sektorforskningen i forhold til politikere og offentlighed i en tid, hvor mange ansatte har oplevet nedskæringer og job-usikkerhed.

Så hvad ville en sektorforskningsdirektør nu gøre, hvis han var menig ansat i en sektorforskningsinstitution, hvis fremtid var usikker?

”Jae-tja, det var et tricky spørgsmål, for jeg koncentrerer mig jo om at være chef”, svarer Sandbech mens han tænker sig om. ”Min bekymring er, at usikkerhed om fremtiden kunne friste nogle af mine gode medarbejdere til at gå andre steder hen, og jeg arbejder på at det ikke sker. Men hvis jeg var menig ansat, ville jeg helt egoistisk vurdere, hvad der sandsynligvis sker med mit arbejdsområde og om jeg har tillid til, at ledelsen kan føre området videre ...”

Sektorforskningens livsforsikring: Konkurrence og relevans

Sandbech peger på at, på trods af den usikkerhed om sektorforskningen som regeringens signaler giver anledning til, så ligger der også en fremtidssikring. Den findes i modsætningen mellem at regeringen vil fusionere sektorforskningen med universiteterne og at regeringen samtidig opprioriterer den anvendelsesorienterede forskning som er sektorforskningen særkende.

”Regeringen siger, at der skal ske større konkurrenceudsættelse af de offentlige forskningsmidler og at der skal ske en højere grad af relevans-vurdering. Det er jo præcis det, som sektorforskningen er god til. Derfor er jeg ikke så bekymret for fremtiden, for arbejdsopgaverne vil fortsat være der, og måske endda mere af det. Man kunne måske blive fristet af den tanke, at regeringen gør universiteter til sektorforskning – og ikke omvendt!”

Globaliseringsrådet: Endnu mere konkurrence

I Venstres valggrundlag indgik før valgsejren i 2001, at sektorforskningen skulle nedlægges. Men Sandbech ser ikke den nuværende snak om fusion med universiteterne som en nedlæggelse.

”Jeg tror måske nærmere, at den er båret af det synspunkt at de danske forskningsmiljøer er for små og at der er behov for ændrin-

tkw

Sektorforskningens usikkerhed

de konkurrence og relevans – så der er masser at lave for sektorforskningen. Og måske er Regeringens universiteterne mere sektorforskningsagtige, spørger topmand i sektorforskningen

ger i systemet, så innovation og relevans betones i højere grad. Derfor ses der på tværs for at skabe større enheder, der kan ruste os til den internationale konkurrence”.

Men konkurrence på de nuværende betingelser er et problem:

”Hvad angår forskningsfinansieringen har hele forskningsverdenen et problem, hvis regeringen vælger at ’konkurrenceudsætte’ en større del af basisbevillingen. Det er et stort problem, fordi grundbevillingen allerede i dag bruges til at medfinansiere både nationale og internationale programbevillinger. Dermed udtyndes de basismidler, som ledelsen ellers kunne disponere”, siger han og tilføjer:

”Men et lyspunkt i Globaliseringsrådets arbejdsrapporter er, at det her tilkendegives, at de bedste projekter skal fuldfinansieres. Det kunne betyde, at de som leverer kvalitet og dermed henter EU-midler skal belønnes og ikke straffes som i dag, hvor der kun kan opnås 50 pct.s finansiering”

En skjult besparelse?

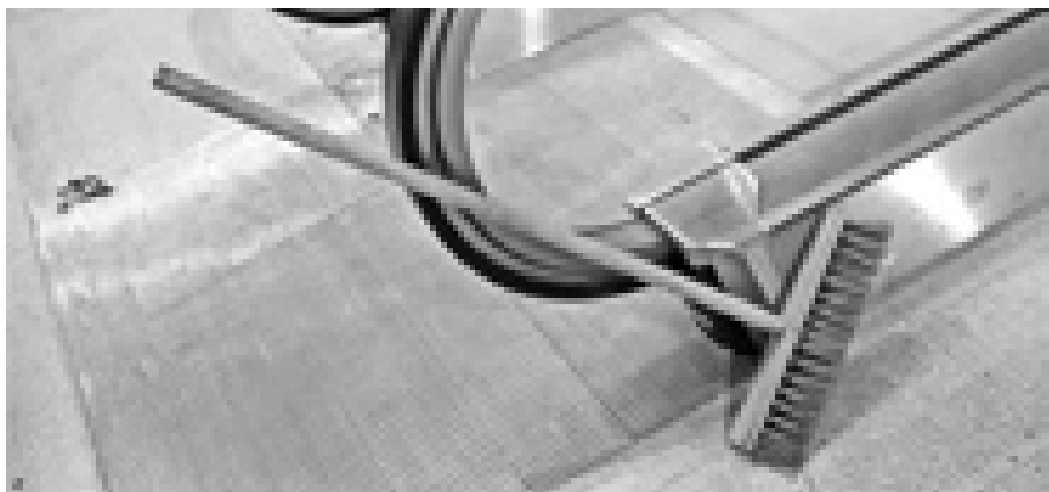
Dele af sektorforskningen har haft en meget anstrengt økonomi, hvor man har været tvunget til at hente stor ekstern finansiering, hvilket har begrænset spillerummet for at disponere selvstændigt. RISØs evaluering fortalte for eksempel, at institutionens finansiering var uholdbar for en forskningsinstitution, hvor kun 40 pct. var basisfinansieret og 60 eksternt? Anbefaling: ”Det er helt afgørende at opretholde RISØ’s videnskabelige basis, og en 50-50 ratio er den absolutte grænse for at garantere tilstrækkelig frihed til at opdyrke nye områder”.

SEDIRK: Henrik Sandbech

Skeptikere har set fusionstankerne som et forsøg på at lave en skjult besparelse i forskningssektoren, men den tror Sandbech ikke på:

”Hvis der skulle være overlap mellem hvad der laves på universitetet og i sektorforskningen, så er det da fornuftigt at rationalisere ud fra en samfundsbetragtning. Men nutidens opgave-portefølje i sektorforskningen er nøje defineret, og jeg tror ikke, at politikerne har en forventning – en skjult dagsorden – om, at fusioner skal give besparelser herfra”. Tværtimod har regeringen nu klart tilkendegivet at Danmark skal

Kosten eller rulletrappen er fremme i sektorforskningen – og ingen kender endestationen ....

nå Barcelonamålsætningen inden 2010, og det må betyde et gevaldigt økonomisk løft til forskningen”.

Faren ved fusioner

I den senere tid er der lanceret flere fusionsforslag, fx mellem Danmarks Jordbrugs Forskning og KVL og mellem RISØ og DTU. Men skeptikere på begge sektorforskningsinstitutioner har indirekte udtrykt frygt for, at de ville blive spist af de store universiteter.

”Jeg kan ikke svare på, hvad de frygter. Men set overordnet, så er fx Børstingudvalgets forslag om DJF og KVL en ensidig landbrugsorienteret løsning. Man foreslår oprettelse af en monopol-lignende institution, hvor der i forskerverdenen er tradition for en kritisk dialog mellem forskellige enheder – og det samme ligger vel i regeringens tanke om konkurrence”.

Sektorforskning = Bestillingsforskning?

Med mellemrum har sektorforskningen været udsat for mistænkeliggørelse for at lave bestillingsforskning, dvs. at et ministerium har kunnet bestille bestemte resultater eller har kunnet tilbageholde politisk ubekvemme resultater.

”Det er brødnid og misundelse - ikke mindst fra ATV institutter”, svarer Sandbech. ”Vi har præcis de samme krav til kvalitetssikring, som universiteterne har. Forskning skal publiceres inden for det almindelige review-system, og lodighed og valg af tidsskrifter i sektorforskningen er på højde med de bedste universiteter”.

Men af og til dukker der altså historier op, at bestilleren dikterer opgaven?

”Er der noget problem i det? Det afgørende er, at rekvirenten ikke kan købe eller bestille bestemte resultater. Og hvad angår offentliggørelse af resultater arbejder vi inden for det helt almindelige system, at hvis eksterne parter finansierer har de medindflydelse på, hvornår resultaterne skal offentlig-

gøres, men de kan ikke presse os til at tilbageholde data”.

Værn om den fri forskning

Mens universiteterne traditionelt har taget sig af uddannelse og den fri forskning, så har sektorforskningen stået for den ’bruger-drevne forskning’ samt for myndighedsberedskab og varetagelse af store driftsopgaver (fx overvågning, kortlægning).

På DMU, hvor Sandbech er direktør, går mere end 60% af basisfinansieringen til overvågning, andre myndighedsopgaver, rådgivning, udredninger, notater, beredskaber, betjening af udvalg m.m. Man er faglig udrykningstjeneste for ressortministeriet.

”Teoretisk set er der ikke noget problem i, at disse opgaver løses med ophæng i universiteterne. I praksis er vi to forskellige verdener, to forskellige måder at arbejde, styre og administrere på, og det tror jeg er vigtigt at holde sig for øje. Og så er der forskellige typer opgaver, som skal løses, selv om det vel er signalet fra regeringen, at der skal mere relevans og innovation ind på universiteterne, måske inspireret af sektorforskningen”, vurderer Sandbech.

Og her kan der være en konflikt, idet *den fri forskning* kommer under pres: ”Det er min erfaring, at der skal gøres noget særligt for at værne om den fri forskning. Forskning skal ikke styres i alle detaljer, og ikke alt hvad forskerne skal lave skal bestemmes eller defineres. Det ville fjerne en masse kreativitet, som er en af årsagerne til, at Danmark står så godt internationalt, fordi der hidtil har været tillid til, at forskerverdenen selv kunne skabe resultaterne”, siger han og slutter interviewet med en bemærkning, som man også kan høre fra universitetsledere i denne tid: ”Udfordringen er i mine øjne, at der skal findes en model, hvor dele af forskningen styres strategisk, men at der samtidig opretholdes en grad af fri forskning”.

CBS's 'biggest bang for the buck'

En bevilling på 12,8 mio. kr. fra Højteknologifonden til den multinationale Microsoft mødte hård kritik. Bag projektet forsvare imidlertid bevillingen, bl.a. fordi statsstøtte ansproger Microsoft til at

Højteknologifonden fik omkring nytår mange tæsk for sin beslutning om at give millioner i forskningspenge til blandt andre Microsoft, Maersk, Coloplast og Haldor Topsøe. Ud af årets bevillinger på 200 millioner kroner gik 150 millioner til universiteternes samarbejde med store virksomheder om store dyre projekter, mens kun 50 millioner gik til satsninger i små og mellemstore virksomheder.

Kritikken var hård. Fra politisk side kritiserede SF'eren **Morten Homann**, at multinationale virksomheder som Microsoft fik lov at løbe med danske forskningspenge, og **Jesper Langballe**, forskningsordfører for DF fandt det komisk at give millioner til et samarbejde med Microsoft – den slags vil i al fald ikke gøre Danmark forskningsmæssigt førende, sagde han til Politiken.

En repræsentant for softwaregiganten Oracle undrede sig også over at Højteknologifonden nu gav 12,8 millioner kroner til konkurrenten.

Hvad med de små og mellemstore firmaer?

Også fra regeringens traditionelle støtter kom der kritik. En sarkastisk leder i Berlingske Tidende morede skribenten sig over, at man forklæder erhvervsstøtte som forskningsstøtte ved at lægge dem ind "i noget der kaldes Højteknologifonden". Hvis man virkelig ønsker erhvervsstøtte, er de store virksomheder sikkert det sted, hvor pengene giver bedst afkast, men "paradokset består i, at virksomheder, der pr. definition skal kunne klare sig selv, overhovedet betragtes som nogen der skal støttes," skrev den konservative avis.

Selv **Jørgen Mads Clausen** – formand for Højteknologifonden – medgav i Politiken, at for mange af millionerne denne gang var gået til de store virksomheder. Næste gang – når der bliver bedre tid til en grundig behandling af de mange ansøgninger – vil der nok blive flere penge til mindre og mellemstore virksomheder.

Pengene til Microsoft trak de største overskrifter og den største forargelse. 12,8 millioner danske støttekrone til verdens rigeste virksomhed, der i forvejen har råd til at bruge 32-33 milliarder kroner om året på forskning.

Professor: Bedste idé nogensinde

Ideen til samarbejdet kommer fra den 61-årige professor **Niels Bjørn-Andersen** fra CBS, Handelshøjskolen i København. Han har et andet syn på sagen:

"Det er den bedste idé jeg nogensinde har fået. Tænk på de muligheder, der ligger i, at vi kan komme til at påvirke systemer, der i 2010 vil blive brugt af en halv million virk-

somheder ude i verden. Det kan godt give mig kuldegysninger."

Samarbejdet mellem CBS, Datalogisk Institut ved KU og Microsoft drejer sig om udvikling af et standardiseret ERP-system. Forkortelsen står for "Enterprise Resource Planning" – det vil sige computersystemer, der kan styre og holde styr på alle funktioner i en virksomhed – økonomi, logistik, produktion, lager, råvarer etc.

I Danmark er "Navision" det bedst kendte af slagsen. Virksomheden blev solgt til Microsoft for 11 milliarder kroner. Men der findes hundredvis, om ikke tusinder af forskellige ERP-systemer rundt om i verden – udviklet til forskellige brancher og til forskellige lande. Rejsebureauet og tekstilfabrikanten bruger ikke samme system. Det gør tekstilfabrikanterne i Herning, Lissabon og Guangzhou heller ikke. De er underlagt forskellige betingelser – herunder love og regler.

Højteknologifonden bevilgede statspenge til Microsoft. Budgettet for projektet er på ca. 31 millioner kroner, hvoraf Højteknologifonden giver 12,8 millioner, universiteterne knapt syv millioner, og Microsoft altså med de resterende 11 millioner.

Det er aftalt, at CBS får de intellektuelle rettigheder og retten til at kommercialisere dem.

Drømmen er at udvikle et fælles system, der kan bruges globalt af alle. Målet er et program med rullemenuer, hvor man kan vælge både land og branche – på samme måde som man i de nyeste office programmer kan vælge alverdens sprog med medfølgende ordbøger, stavetkontrol etc.

Opgaven med at udvikle et sådant globalt ERP-system er dog langt, langt større. Mængden af variable er næsten uendelig. Til gengæld er markedet fænomenal. Det årlige globale salg af ERP-system-licenser i år 2010 anslås til 130 milliarder kr., hvortil kommer konsulenttydelser og vedligeholdelse på op til det dobbelte. Så der er penge i IT. Men der er også store forskningsmæssige udfordringer.

CBS: Hvem skal sælge systemet til Matas?

"Vi skal finde ud af, om det det er muligt at lave en software-arkitektur, der repræsenterer både lande og industrigræne. Vi skal så at sige vaske tavlen ren og udvikle et overordnet system, der kan blive til en standardpakke, der kan individualiseres på en nem måde, så den både kan bruges af advokaten og bolsjefabrikken. Vi skal indsamle information om

alle de forskellige krav, og så skal vi se, om vi er i stand til at organisere det," hedder det fra Niels Bjørn-Andersen.

De 12,8 millioner kroner fra Højteknologifonden vil blive brugt til at ansætte syv ph.d. studerende. Og til dem ligger der altså både indholdsmæssige og tekniske udfordringer. Men projektet stopper ikke her. Ph.d'erne på CBS skal også studere, hvordan denne type ERP-systemer implanteres i nye virksomheder, hvordan de sælges/markedsføres og hvordan de distribueres mest effektivt.

"Hvem skal sælge sådan et system til for eksempel Matas, for at der kan tjenes penge på det?"

Skal det være Microsoft eller for eksempel en lokal distributør? Der er jo tale om programmer, der kommer til at koste en brøkdel af de nuværende. Så hvordan skal prissætningen være for henholdsvis licensen og for de konsulenttydelser, der skal få systemet til at fungere? Hvordan spiller systemet sammen med virksomhedsorganisation? Og hvordan ser det ud med vedligeholdelsen? Der er masser af svære spørgsmål at tage fat på," forklarer professoren.

Alt sammen emner for teoretiske studier på ph.d. niveau – der publiceres internationalt, og som alle og enhver har adgang til – Microsoft dog noget før andre på grund af den lange publiceringstid. Omvendt får CBS og DIKU også hurtigere adgang til Microsofts nye resultater på samme område: "Vi får information om nye versioner, længe før de kommer på markedet, og man kan læse om det i ComputerWorld. Du kan sammenligne det med Bella i "Krøniken". I stedet for at vente på, at farvefjernsynet kommer ud i forretningerne, er vi med til at udvikle det," siger Niels Bjørn-Andersen.

Microsofts fordele

Men hvad med Microsoft? Hvad leverer de og hvad får de ud af det?

Virksomheden stiller sig til rådighed for dataindsamling på området i hele verden, og afsætter til dette formål arbejdskraft svarende til 11 millioner kroner. Dette går til betaling af tid, som medarbejdere i Microsoft skal bruge på møder, diskussioner og brainstormer etc. Endvidere bidrager Microsoft med software, kurser, rejser til egne medarbejdere m.v.

I forvejen har Microsoft 3000 mennesker, der forsker i og udvikler ERP-systemer – heraf ca. 600 i Vedbæk. "Så der er nok bombastisk at sige, som jeg har set et sted, at Microsoft aldrig ville lave sådan et system selv," siger Niels Bjørn-Andersen, "til gengæld vil projektet her give Microsoft nye indsigter, som de ikke selv ville have fået, fordi deres udviklere sjældent har mulighed for at ar-

Forskerstress

En simpel gennemgang af universitetslærernes situation fortæller, at mange må være stressede, konstaterer arbejdspsykolog – der har behandlet nogle af de ramte

uck'

ik. Universitetsprofessoren
at forske i Danmark

bejde med de længere perspektiver. Hos dem drejer det meste sig om dagen og vejen".

Professor Niels Bjørn-Andersen har arbejdet med planlægningen af projektet i to et halvt år, og argumenterer med, at samarbejdet med Microsoft vil give "the biggest bang for the buck," som USA's fhv. udenrigsminister Henry Kissinger engang sagde i anden sammenhæng: "Det forskningsmæssige udbytte for universiteterne vil være endog meget stort. Og det er vigtigt at være opmærksom på, at forskningsresultaterne af projektet – også det der kommer ud af samarbejdet med Microsoft vil tilhøre universiteterne".

Offentlige penge fastholder Microsoft i Danmark

Men er der ikke tale om "erhvervsstøtte"? Er det en offentlig opgave?

At det også er erhvervsstøtte, vil Niels Bjørn-Andersen ikke afvise, men han vil ikke sætte procenter på. Og han argumenterer for værdien ved at sige, at et sådant samarbejde kan være med til at fastholde Microsoft i Danmark.

"Da Microsoft købte Navision, bevarede de udviklingsafdelingen i Danmark. Sammenlign med dengang Intel købte Giga for et lignende beløb. Finn Helmer og nogle andre blev rige, men mange af disse penge står på konti i London, og Intel har stort set nedlagt udviklingsafdelingen i Danmark. Det er jo også grunden til, at det ikke er Oracle vi samarbejder med. Oracle har ikke en decideret udviklingsafdeling i Danmark. De fleste ansatte arbejder med konkrete implementeringer af IT-løsninger og decideret salg, og det er jo ikke nær så interessant forskningsmæssigt som at arbejde med de systemer, som skal komme i 2010."

tkw

Psykolog Einar Baldursson har specialiseret sig i stressede VIP'er – og andre vidensarbejdere.

I løbet af de sidste par år har han haft godt et dusin universitetslærere i behandling, som var brudt sammen med bl.a. akut dødsangst, svære depression eller hukommelsessvigt.

Selv har han – med egne ord – "leget med sit liv på en måde som de fleste frygter" – ved at hoppe ud og ind af universitetet, hvor han har været ansat længe nok til at kende institutionen indefra. Ind imellem har han arbejdet i det offentlige sundhedsvæsen, med arbejdsmedicin og han har i perioder haft egen praksis som psykolog.

Hvor er de stressede VIP'ere henne?

For et par numre siden spurgte FORSKERforum, hvor de stressede VIP'er var henne.

De var svære at finde. Måske fordi de ikke ville stå frem. Men de findes, forsikrer Einar Baldursson. Dels har han haft en del af dem i behandling. Dels kan han ud fra en simpel analyse af universitetslærernes situation og arbejdsvilkår, konkludere at alle betingelser for stress er til stede:

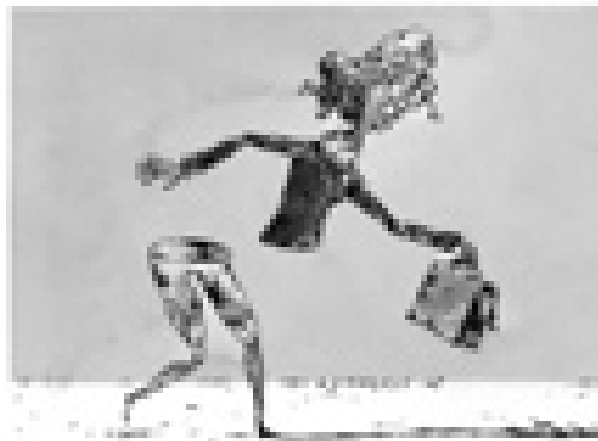
"Vi kan naturligvis antage at universitetslærere har helt særlige egenskaber i forhold til den normale humanbiologiske psykologi. I modsat fald må vi sige, at universitetslærere har en høj stress-risiko. Kombinationen af mindre indflydelse og stadig større krav er en velkendt stressfaktor og det er lige præcist hvad der gennem længere tid har karakteriseret deres situation. Hvis de rammes aktiveres et beredskabssystem. De kan enten angribe, eller bringe sig i sikkerhed."

Forventninger harmonerer ikke med praksis

Baldursson har sin analyse af stressfaktorerne i en forsker eller universitetslærers liv. Noget handler om skuffede forventninger. De har søgt jobbet af glødende interesse for faget, men nogle sander, at de kun får begrænsede udfoldelsesmuligheder i praksis. Og så er der ikke længere den status i forskerlivet, som der var tidligere:

"Vi har en gruppe mennesker, der lever i troen tro på det, de har valgt, og på at man påskønner deres viden og deres arbejde, og at de har særlige privilegier. Men de må se fakta i øjnene: Lønudviklingen i forhold til andre grupper på arbejdsmarkedet viser klart, at de ikke er noget særligt. Økonomisk påskønnelse er altid en vigtig parameter. Men de ligger kun stabilt", konstaterer psykologen.

Og karrierevejen er meget lang for en forsker: "Ser man på hvor meget arbejde, der skal investeres i at blive ph.d. og adjunkt, før man bliver lektor, så er resultatet jo såre beskedent. Sandsynligheden for at blive afske-

diget er ganske vist meget lille, men man glemmer, at det skyldes, at universiteterne i høj grad benytter sig af lavtbetalte løsarbejdere".

Endelig er der forskerfriheden, som måske var motivationen for at søge forskerkarrieren: "Måske havde man den for femten år siden. Men vi kan se, at politikerne i dag systematisk søger at påvirke universiteterne gennem den økonomiske bevillingsstruktur. Den politiske dagsorden spiller en større og større rolle for, hvordan midlerne allokeres – systemet konstruerer forskningsfelter, og forskerne løber efter som pavlovske hunde. Så hvor der friheden", spørger psykologen.

Overvågningen er effektiv

Samtidig skal de levere mere og mere produktivitet på forskningssiden end for ti år siden. Kravene er vokset kollektivt – men de bevillingsmæssige goder følger de mest produktive forskere.

"Før i tiden blev de kaldt nul-forskere, men de findes stort set ikke mere. Systemet har hånd i hanke med alle – overvågningen er effektiv. Det er ikke en kritik af systemet. Blot en konstatering af, at presset er vokset – i og med at incitamentsstrukturen peger i samme retning", siger psykologen.

Det samme gælder undervisningen: "Kra- vet til mængden af undervisning er øget overalt, og samtidigt er magtforholdet mellem underviser og studerende ændret. Før i tiden havde underviseren entydig magt. I dag skal han levere en vare, som brugeren skal forholde sig til, han skal evalueres. Selv synes jeg det er meget positivt. Men man kan ikke nægte, at det er en radikal ændring, der giver et øget pres".

Summa summarum: "Når der ses på løn, status, frihed, forventningskrav til forskning og undervisning – så må vi konstatere at alle betingelser for stress er til stede. Jeg vil faktisk mene, at den eneste bevægelse, vi ser, er den der bringer dem tættere på "gravens kant", slutter Baldursson.

tkw

Den yngre: Efter lyset for enden af tunnelen

- kom mørket. Efter syv hårde med forskning og familieforsømmelse fik han endeligt den eftertragtede fastansættelse – og så brasede psyken sammen

Symptomerne var træthed, ligegladhed, en følelse af at være låst fast – og så en pludselig og uforklarlig frygt for at dø, der overmandede ham når som helst: Når han sad og legede med sine små børn, eller når han var ude at købe ind. Kombineret med fysiske symptomer som koldsved og ondt i maven.

Det hændte for den yngre universitetslærer, som efter syv års succesrig karriere brød sammen med dødsangst og måtte sygemelde sig i en længere periode. På overfladen var det ellers gået godt i mange år. Først fik han sit ph.d.-stipendium og en ph.d. grad efter fire år, hvor der havde været en barselsorlov inde over. Umiddelbart var der dog ingen ledige stillinger, og han var på vej til at søge væk, for han havde gode kvalifikationer, men på instituttet, der var "domineret af ældre mænd", var de godt klare over, at de havde at gøre med et talent, så de prøvede at holde på ham.

Overvældet af pligtarbejde

Han blev UA'er og derpå adjunkt, da der kom et hul. Men her begyndte skuffelsen at krybe ind på ham. For nok var hans undervisningstid mindre end de fastansatte lektorer, men han fik en stor af den rutineprægede grundfags-undervisning. Fagligt var det ikke ret givende – og der var meget stof at tygge sig igennem. Også forskningsmæssigt var det lidt trist, fordi det meste af forskningen var defineret af andre – "det er jo nemmere for professoren at få penge." Men publiceres det skulle der jo - i kampen om lektoratet. Så han knokler derudaf. I mellemtiden får han tvil-

linger - men dem kan han ikke tage sig så meget af. For han har blikket fast rettet på lyset for enden af tunnelen.

Og det lykkes da også. Han vandt lektoratet. På det tidspunkt har han kæmpet uden ophør i syv år. Og nu havde han nået målet: Fastansat forsker. Men så opdagede han det, som mange har opdaget før ham: Det fortsætter bare. Kampen fortsætter, men han er dødtæt. Han har behov for at samle op på familien, sine tre børn, som ikke har set meget til deres far. Og så begynder den - dødsangsten. En irrationel besættelse af, at han lider af en dødelig sygdom.

Selvtvivl

Ifølge psykologen er det et typisk signal fra psyken om, at man er begyndt at tvivle på, om man kan klare den situation, man står i. "Er der noget tilbage af mig? Er jeg ved at blive spist op? Og som regel kommer det på et tidspunkt, hvor man forventer, at man skal til at slappe af og nyde livet."

En gang besvimer han. Han føler han har feber. Vores lektor har det så dårligt at han ikke kan gå på arbejde. Det er en nedadgående udvikling, der står på hen over seks måneder. Og så kommer han i behandling:

"Han var overspændt og udstresset og i tvivl om han ville være i stand til at komme videre. Der er tale om to sammenfaldende forhold: En følelse af at være låst fast, at det ikke kan blive bedre – og en frygt for at situationen vil destruere ham", fortæller psykologen Einar Baldursson

Behandling: Gør hvad der interesserer dig

"I behandlingen gik vi ind og så på, hvor følelsen af fastlåsthed kom fra. Oprindeligt var det glæden ved at få ny viden, som var hans drivkraft. Men allerede ved valget af ph.d. måtte han tage hensyn til, hvad andre ville. Det samme gjaldt i adjunktprojektet, hvor han blev en del af professorens projekt. I den her sammenhæng er han lidt af en slave. Hans mulighed for at udvikle sine egne interesser er beskedne. Lysten er borte. I stedet oplever han forskningen som et krav, der kommer udefra, han bliver en del af et bundne opgaver og et taktisk politisk spil."

"I vores samarbejde prøvede vi at finde ud af, hvorfor han overhovedet havde udsat sig selv for det. Hvorfor han havde svigtet sine egne interesser undervejs. Og vi blev enige om, at han skulle finde ud af, hvad det virkeligt var han brændte for."

Lektoren i dag tilbage på arbejdet igen. Han er gået på deltid, og har ved siden af universitetsjobbet åbnet egen konsulentvirksomhed.

"Den viden han repræsenterer, er meget eftertragtede i erhvervslivet – men det havde han været fuldstændig blind for. De hårdt indsamlede kompetencer, han har, kan sælges til en høj pris. Det betyder, at han nu bedre kan strukturere de positive argumenter, han har for at blive på universitetet."

Den ældre: Benene nægtede at undervise

Historien om en 60-årig lektor
– som måtte vige for de unge og de nye tider

Op til julen 2004 skete det. Hun møder, går ind på sit kontor, lægger frakken og skal til at gå til undervisning. Men benene står stille. Hun er ikke i stand til at gå videre. I stedet flygter hun i panik – hjem. Hun er sygemeldt i mange måneder. Hver gang man nævner, at hun skal på arbejde, bryder hun sammen. Og så sætter depressionen ind med regelmæssige angstanfald. De kommer side om side.

Casen handler om den ældre kvindelige lektor. Da hun blev kandidat, var universitetet et andet end i dag. Hun hoppede lige fra eksamen over i et adjunktur. Det var væksttid. Kravene til forskningen var ikke så voldsomme, og man var ikke så optaget af det formelle. Man forskede af lyst. Alt i alt var det en meget fri verden.

Men så blev institutionen, som en af de første, evalueret. Bedømmelsen er meget negativ. Der produceres ikke nok forskning. En ny rektor kommer til, derpå nye institutledere. Nu skal der gøres noget radikalt for at ændre situationen. Noget der springer i øjnene er, at gennemsnitsalderen blandt de ansatte er høj. Den ny ledelse er ung. For at vende skuden ansætter de ph.d'er og får flere adjunkter ind - unge mennesker, der er vokset op i en anden forskningskultur, som er trænet i at publicere. Men for at få plads til dem, skal nogle af de gamle ud.

Giv plads til de yngre

"Den historie kan du få genfortalt på mange institutter i den danske universitetsverden," siger Einar Baldursson: "For at få plads til de nye går man efter de allersvageste, de lærere som havde skrevet deres doktordisputater på tysk, som man skulle i gamle dage. På baggrund af evalueringsrapporten holder man møde med de gamle. Man går efter dem, som der er nemmest at slå kloen i – og man overbeviser de gamle om, at det er bedst, at de går på retræte.

Vores kvindelige lektor tilhører på dette tidspunkt mellemgruppen - rent aldersmæssigt - men rykker nu op til at være blandt de gamle og erfarne.

I mellemtiden er der imidlertid blevet mangel på undervisningskræfter. De unge, nye folk er rigtigt dygtige til at levere forskning, så ledelsen overtaler de ældre lærere til at levere mere undervisning. Til gengæld skal de ikke levere så megen forskning. Hvis de påtager sig undervisning, får de lov til at være i fred. Der er tale om en underhåndstale, som får tingene hænger sammen.

Stigende forskningskrav

Vores kvindelige lektor underviser en masse og oparbejder på denne måde – ligesom mange andre fra hendes generation – en ordentlig klump overarbejdstimer. Men det går

ikke, siger rektor, da han opdager det. Så han sletter overtimerne administrativt. Uden afspadsering, uden betaling. Væk er de, uden videre. Det er omkring dette tidspunkt, at de ældre ansatte begynder at blive bange.

Så omkring 1999 sker der noget nyt. Det går godt for de nye, der er kommet mere dynamik, og man har lyst til at gå videre med moderniseringen. Men atter står de ældre i vejen. Og nu er vores kvindelige lektor i skudlinjen.

Institutledelsen bruger en ny taktik. Den siger, at forskningen skal stige. De gamle kan ikke længere betale forskningsforpligtelsen af med øget undervisning, nu skal der forskes, der skal produceres og publiceres på den moderne måde. Men det er svært at lære den gamle hund nye tricks. Det er svært at løbe forskningen i gang, og det bliver jo ikke bedre med alderen. Nok bliver man klogere år for år. Men hurtigheden kniber det med. For at nå det dobbelte, skal der arbejdes fire gange så meget.

Usikkerhed og angst er tvillingebrødre

Vores lektor bryder sammen, da hun var 60. Men det begyndte omkring fem år tidligere. Usikkerhed og angst er tvillingebrødre. Efter flere år med undervisning og stort set uden forskning, skulle der pludseligt leveres resultater. Vores lektor mærkede det i undervisningen. Hun har altid haft en fremragende hukommelse. Men den begynder at blive usikker. Hun oplever at gå i stå midt i undervisningen. Pludseligt kan hun ikke komme videre. Hun oplever også at forholdet til de yngre kolleger bliver dårligere og dårligere. Og blandt de ældre kolleger er sygemeldinger blevet mere og mere almindelige.

Op til julen 2004 skete sammenbruddet så, hvor hun sygemeldes i mange måneder. I behandlingen rulles de lange linjer op. Vores lektor får lykkepiller. De virker efter seks uger, og der er positive forandringer, nedtryktheden letter lidt, men hun er stadig mistrøstig og ængstelig. Også hendes kognitive funktioner er ramt. Hukommelsen er svært begrænset, og det står efterhånden klart, at hun ikke kan blive rask. Det er nemt at konstatere. I begyndelsen af behandlingen kan hun kun klare en samtale på 20-25 minutter. Så bliver hun febrilsk og usammenhængende. Længere henne i forløbet når hun op på at kunne samtale i omkring tre kvarter. Men trods forskellige former for træning, er der ikke afgørende forbedringer.

"Jeg måtte konkludere at der var en permanent skade, forbedringer var så små at videre behandling var udsigtsløs, og at hun ikke ville kunne vende tilbage til sit arbejde", skrev psykologen i journalen.

tkw

Stress-symptomer og -behandling

Lettere berørte:

- Øget anspændthed og mindre overblik.
- Glemmer mundtlige beskeder.
- Lettere koncentrationsbesvær.

Behandling: Et par feriedage eller neddrosling af aktivitetsniveau – går hurtigt over.

Middel berørte:

- Daglige hukommelsesgener (f.eks. ved indkøb af dagligvarer og glemmer – især mundtlige - aftaler
- Virker distraet og vanskeligheder ved at bevare koncentration på møder
- Øget følsomhed for støj og irriterabilitet
- Er længere om at huske, begår fejl og må ofte gøre tingene om
- Tab af kreativitet

Behandling: Man er et par uger om at komme sig hvis presset mindskes

Svært berørte:

- Identitetskrise (jeg kender ikke mig selv),
- tab af tidsfølelse
- der opstår tendens til absencer (virker helt fraværende, er tom i ansigtsudtryk), kommer pludselig til sig selv og har ikke erindring om episoden
- har svært ved at læse aviser, og kan ofte ikke følge med i undertekster på TV (det går for hurtigt)
- Må skrive alting ned for ikke at glemme det
- Oplever konstant uro og følelse af psykisk og fysisk udmatning

Behandling: Sygemelding og psykologbehandling, varighed 3-6 måneder.

... og stress kan forebygges:

Det er vigtigt at man samler op efter intensive perioder (evaluering af projekter), fælles erfaringer, tid til refleksion.

'Kasse 2 modellen'. Hvis man har overtræk på energikontoen (kasse 1) skal der betales dobbelt ved kasse 2 (re-etablering af kognitive og kreative ressourcer). Efter en periode, hvor man går i dybden, skal man derefter arbejde i bredden. Efter opgaver, der kræver koncentration og kreative problemløsninger, kan det være en lettelse at lave rutinearbejde, alternativt at arbejde med noget helt anderledes.

Alle disse forhold afspejler den biologiske dynamik der karakteriserer de hjerneprocesser der er i fokus. Man kan ikke løse problemerne ved fup og fiduser.

Vigtigheden af bæredygtig forvaltning af de intellektuelle og kreative ressourcer stiger med alderen. Hjernen bliver langsommere (og visere) med alderen og regenereringen af "slitage" tager længere tid.

Studieafgifter?

Det vil være politisk selvmord for en politiker at foreslå fee's for danske studerende, mener Rektorkollegiets internationale repræsentant

I Storbritannien har Labour-regeringen indført studieafgifter for engelske studerende på 33.000 kr. – med en vis kompensation til de socialt svageste. Også i Tyskland har politikerne luftet studieafgifter.

I Danmark har Velfærdskommissionen luftet forslag om gratis bacheloruddannelse, men med studieafgifter på kandidattrinnet, bl.a. for at skærpe de studerendes motivation.

"Det forslag har ikke nogen udsigt til at blive gennemført lige nu. For en politiker vil det formentlig være politisk selvmord at foreslå fee's på danske universiteter. Det ville være et brud på hele den danske velfærdsmodel med gratis skole, sygehus og højere uddannelse. Hvis man har et system som det danske med høj skat og mange gode offentlige ydelser, så er det svært at fjerne gratis ydelser på bestemte områder, bl.a. fordi det risikerer at ramme et ganske bestemt segment i befolkningen, dvs. socialt skævt".

Sådan lyder vurderingen fra **Henrik Toft Jensen**, RUC's afgående rektor, som også snart er ex som Rektorkollegiets internationale repræsentant.

Skandinavien attraktivt: Sikre samfund

Fra 1. august skal udenlandske studerende fra ikke-EU lande betale studieafgifter. Det

kræver den danske regering. Studieafgifterne er fastsat til ca. 100.000 kr. årligt på naturvidenskab og ca. 50.000 kr. på samfundsvidenskab og humaniora. Beregninger fortæller, at de beløb dækker de faktiske omkostninger ved uddannelsen, dvs. til undervisning, bygningstaksameter plus ekstra services.

"Vi skal opkræve penge for uddannelsespladserne", siger Henrik Toft Jensen. "Med de priser bliver konkurrencen hård. Men det er attraktivt at studere i Skandinavien, for det er sikre samfund. Norden betragtes som et af verdens sikreste områder, hvor forældre godt kan sende deres øjsten til, og samtidig er de danske universiteter kendt for at være gode universiteter. Det er fortsat gratis i Norge og Sverige, hvilket betyder ulige konkurrence. Det er dyrt, men man kan komme på sygehuset uden at blive flået", siger Henrik Toft Jensen: "På negativsiden er høje leveomkostninger, et dårligt klima og et mærkeligt sprog ..."

Men naturvidenskab konkurrerer på svært marked

På de samfundsvidenskabelige forvaltningsuddannelser er 50.000 kr. en internationalt konkurrencedygtig pris, og uddannelser i Skandinavien belyser velfærdssystemerne, som er interessante i udlandet.

"Men jeg kan godt være lidt nervøs for, om Danmark kan konkurrere på de naturvidenskabelige uddannelser, for prisen ligger her på niveau med engelske og amerikanske universiteter. Det er ikke de danske universiteters kvaliteter, der er problemet, men sprogproblematikken".

Betalingsstuderende kræver service

De danske universitetsuddannelser skal forberede sig på en ændring af deres public-service-rolle i det øjeblik, der kommer betalingsstuderende:

"De vil opfatte sig som kunder på et marked. De har betalt for en ydelse, og vil stille klare krav til undervisning og service. Hvor det i dag er sådan, at danske studerende brokker sig, hvis en lærer leverer dårlig undervisning eller kommer for sent, så mener betalingsstudenten, at han eller hun har et retskrav. De har indgået en økonomisk kontrakt. Jeg siger ikke, at de stiller andre krav, men at de nuværende krav bliver skærpede og får en anden karakter".

jø

Kineserne på RUC?

I efteråret opstod der pludselig tumult omkring RUC, fordi man her uberettiget havde opkrævet et servicegebyr på 100.000 kr. for udenlandske studerende.

"Efter at sagen var rejst i medierne resolverede Videnskabsministeriet med støtte fra Kammeradvokaten, at der ikke var hjemmel til at opkræve gebyrerne, og vi skulle så betale 80 procent tilbage", forklarer rektor Henrik Toft Jensen, som måtte igennem mediernes vridemaskine om sagen netop i den periode, hvor han kandiderede til posten som rektor – og hvor han som bekendt blev underkendt.

"Det underlige i sagens udvikling var, at vi faktisk havde spurgt og fået tilladelse i Videnskabsministeriet i marts 2004, men halvandet år efter havde ministeriet en anden opfattelse", fortæller Henrik Toft Jensen. "Alle som kender det centraliserede danske system ved, at vi ikke bare begyndte at opkræve dette gebyr, men at vi selvfølgelig havde spurgt og fået ja i ministeriet. Vi har et telefonnotat liggende på sagen".

Toft: Hvad er universitetets opgaver?

"Der er en underlig modsætning i, at man gerne vil have internationalisering. Når vi så laver det med en gruppe, som kommer med

særlige forudsætninger og skal have ekstra service, så tror man, at det kan ske uden ekstra omkostninger – og altså uden ekstra betaling".

Kammeradvokaten, som rådgav Videnskabsministeriet, anførte, at måden RUC havde opkrævet pengene på var forkert, fordi der var taget et gebyr, der bl.a. skulle dække "ekstra vejledning". Kammeradvokaten anførte at alt – også den ekstra vejledning – var dækket af ministeriets almindelige taksamertilskud. Men Kammeradvokaten havde for så vidt ikke indvendinger mod et gebyr for andre ekstra ydelser: Personlig coaching, kursus i danske samfundsforhold, engelskkurser, boligskafning osv.

Men Kammeradvokaten fandt i øvrigt også, at det at hente udlændinge i lufthavnen ikke hørte til universitetets opgaver...

Kineserne og den projektorienterede undervisning?

Men hvordan reagerede de kinesiske studerende på den projektorienterede undervisning på RUC? De kom vel med forventninger til blive fodret med kontantviden som i deres eget system?

"Det var ikke kineserne på naturvidenskab, hvor der er mest kontantviden, som klagede.

Det var forvaltningsstuderende", fortæller Henrik Toft Jensen. "En af udfordringerne til internationaliseringen er at forklare vores uddannelsesmodel, og hvad angår RUC ligger der selvfølgelig en særlig opgave med at forklare den særlige pædagogiske model, før de studerende kommer, så de ved, hvad de går ind til. Når de så er kommet, er det vores erfaring, at udlændingene – herunder kineserne – har det svært i starten, men bliver rimeligt gode til at tage projektarbejdsformen til sig".

Rektor: RUC ikke afhængig af kineserne

I selve medieomtalen blev det antydnet, at RUC spekulerede i kineserne, fordi de statslige taksametre bidrog til at opretholde naturvidenskab på RUC, hvor søgningen traditionelt er problematisk:

"Også uden kineserne ville der være naturvidenskab på RUC, for de udgør kun ca. 15 pct.", siger Henrik Toft Jensen. "Men hvis vi skal øve selvkritik over for rekruttering af kinesere, skal det være, at vi var for dårlige til at visitere de første, som kom. Der kom for mange herop med svage engelskkundskaber".

jø

RUCs afgående rektor Henrik Toft Jensen afgår også som Rektorkollegiets internationale kontaktmand og afleverer på falderebet et par klager – samt en undren over kinesersagen på RUC...

System-fejl: Udlændinge

Ministeriet må give større frihedsgrader hvad angår håndtering af udenlandske studerende

"Ingen tvivl om, at politikerne bruger internationalisering og globalisering som vigtigt svar på en række af de udfordringer, som det danske system står overfor. Men der er nogle klare modsigelser i den måde, som dette håndteres på i praksis. Vi skal have større frihedsgrader for at kunne håndtere de udenlandske studerende på en god måde, der sikrer dem en god dansk universitetsuddannelse", siger Henrik Toft Jensen.

Regeringen taler om globalisering, hvilket betyder, at Danmark skal kunne måle sig med de bedste universiteter i udlandet, men de giver os ikke de samme økonomiske betingelser som de bedste. Samtidig vil man gerne tiltrække attraktive studerende fra udlandet. Men her er der både økonomiske og bureaukratiske blokeringer: Det er svært for udlændinge at komme igennem optagelsesbureaukratiet, og det er svært at komme ind i landet.

Den koordinerede tilmelding, hvor studerende søger alle universiteter med prioriteter og så vidt muligt sikres en plads på et af universiteterne, fungerer godt og sparer administration og tid, fortæller Henrik Toft Jensen.

"Men det fungerer ikke for udlændinge. De får først besked den 28. juli, om de er optaget, og skal så starte 1. september. Det hænger ikke sammen, for i Udlændingestyrelsen kan det tage op til tre måneder at få en opholdstilladelse. Ministeriet har kendt problemet i flere år, men har ikke formået at løse det, selv om vi har peget på, at der er studieområder, hvor universiteterne godt kan forhåndsoptage, fordi man kan forudse, at der er pladser".

Joint-degrees

Også på andre områder er der bureaukratiske blokeringer:

"Hvad angår Joint-Degrees, så er det gjort til en betingelse, at mindst 1/3 skal tages på dansk universitet, for at der kan udstedes et dansk eksamensbevis, medens de 2/3 skal meriteres. Men hvis bred internationalise-

ring virkelig er målet, bør der være tale om en reel Joint Degree, så den studerende kan vælge frit blandt forskellige attraktive universiteter, der i fællesskab har ansvaret for den fælles grad."

Også kvotesystemet vanskeliggør en fornuftig rekruttering af udenlandske studerende, som skal optages via kvote 2, der bliver mindre og mindre.

Endelig må danske universiteter ikke udbyde danske universitetsuddannelser i udlandet, mens udenlandske universiteter frit kan gøre det i Danmark:

"I praksis blokerer det for, at danske universiteter kan få udstillingsvinduer i Syd-europa, Brasilien eller Singapore. Hermed forspildes en åbenbar mulighed for at vise kvaliteten, det attraktive og det særlige ved de danske system. Basalt har det noget at gøre med globalisering", siger Henrik Toft Jensen. "Jeg er overbevist om, at vi er konkurrencedygtige – men man skal ud på et konkurrence-marked og skal selvfølgelig være omhyggelig med ikke at etablere en underskudsforretning".

Udfordring: Campus-liv

EU's Bologna-erklæring er en hensigtserklæring om, at universiteterne skal bevæge sig fra curriculum- til kompetencemål.

"Det betyder i praksis, at danske universiteter bliver nødt til at have langt større fokus på helheden i studenterlivet med campusområder og aktiviteter ved siden af studiet. Universitetet skal organisere studenterhus, sportsfaciliteter, kollegier, børnepasning og andre services for at være attraktive", siger han. "Det bliver mere flydende, hvad der er universitetets opgaver. Og her må systemet også være mere fleksibelt, hvis vi skal 'nurse' de studerende i højere grad. Så kan systemet ikke lave regler, der fastslår, at det ikke er en universitetsopgave at hente udenlandske studerende i lufthavnen, som Kammeradvokaten gjorde.

Fokus på professorers bijob

Professor i finansiering og nationaløkonomi ved Handelshøjskolen i København, Niels Christian Nielsen er "en af de mange professorer, der fordobler årslønnen ved at bijobbe og ved at gnave fede ben". Han er medlem af flere selskabsbestyrelser og det supplerer professorlønnen med omkring en halv million kr. om året.

Professoren blev hængt ud med navns nævnelse i Børsen (9. dec.), da avisen fortalte, at formænd for universitetsbestyrelser nu vil sætte grænser for de offentligt ansatte professorers bijobs.

Formanden for Århus' bestyrelse har i ansættelseskontrakten med rektor Lauritz B. Holm-Nielsen gjort det tydeligt, at rektor ikke kan påtage sig bijob uden først at spørge formanden om lov.

Rektor på CBS i København fortæller, at handelshøjskolen har den regel, at lektorer og professorer må have bijob, der sammenlagt svarer til et eksternt lektorat, dvs. ca. 500 timer om året.

På Syddansk Universitet skal ansatte indhente tilladelse til ethvert bijob hos deres nærmeste leder, dvs. institutlederen.

På Aalborg Universitet kan lektorer og professorer uden tilladelse påtage sig eksterne opgaver, der svarer til 20 pct. af deres indkomst eller timetal. Herudover skal der spørges om lov.

Men nu vil universitetsbestyrelserne se nærmere på universitetslærernes bijobberi. Det fremgår ikke, om de samme bestyrelsesformænd skal forklare, hvordan de kan overkomme deres egne bestyrelsesjobs - som de er lønnet for at bruge 200-350 timer om året på (FORSKERforum 189) - ved siden af mange andre bestyrelsesjobs, og måske endda et fuldtidsjob i den private sektor ...

jØ

Christen Sørensen-sag op i Folketinget

Folketingets Ombudsmand har i to udtalelser givet rektor Jens Oddershede en næse for at have tilsidesat en partshøring i forbindelse med tvangsflytning af økonomiprofessor Christen Sørensen og for at have lagt begrænsninger på professorens ytringsfrihed. Rektoren har markeret, at han ikke agter at foretage sig noget i anledning af næsen – og Videnskabsministeriet har heller ikke taget initiativ hertil.

Men nu tvinges universitetsminister Helge Sander på banen, for han skal besvare et Folketingsspørgsmål fra SF'eren Morten Homann: Sander skal give sin udlægning af de "ukorrekte påstande", som Syddansk Universitet efter professor Christen Sørensens opfattelse har fremsat og ministeren skal kommentere Syddansk Universitet og Videnskabsministeriets manglende reaktion på bl.a. Ombudsmandens udtalelse.

Homann begrundede spørgsmålet med, at det er afgørende for Folketingets og folketingsmedlemmers arbejde, at redegørelser m.v., herunder mødereferater, fra ikke mindst ministerier og ministre er retvisende. Og Homann mener, at nogle af rektor Oddershedes udsagn og afgørelser på ukorrekte – og at ministeren ukritisk har videregivet disse uden at Videnskabsministeriet har foretaget en selvstændig undersøgelse af sagens forhold.

jØ

Velfærdskommissionen:

Senere pensionering og brugerbetaling på uddannelse

Akademikerens pensionsalder

Efterløn og pensionsdebat rammer tilsyneladende ikke akademikere så hårdt som arbejdsmanden. Efterlønsordningen – hvor efter man kan gå på pension som 60-årig – skulle angiveligt være indrettet mod tidligt nedslidte personer eller grupper på arbejdsmarkedet, men akademikere ser ikke ud til at være blandt dem med størst behov for tidlig tilbagetrækning. Kun ca. 12 pct. med en videregående uddannelse bruger efterlønsordningen, mens op mod halvdelen af de faglærte og ufaglærte gør brug af den.

AC statistikker gør det ikke muligt at se, hvem blandt akademikere, som er mest nedslidte. Statistikken ser kun på uddannelsesbaggrund, men ikke på beskæftigelses- eller ansættelsesområder. Men statistikken peger på, at ingeniørerne er lidt overrepræsenterede blandt efterlønsmodtagerne i forhold til de øvrige akademikergrupper. Ingeniørerne udgør 30,4 pct. af samtlige medlemmer indenfor de akademiske a-kasser, mens de tegner sig for 36,3 pct. af alle efterlønsmodtagere blandt akademikere. De tilsvarende tal for Magisterområdet er en andel på 24,3 pct. af medlemmerne og 25,3 pct. af efterlønsmodtagerne.

Generelt trækker akademikere sig noget senere tilbage fra arbejdsmarkedet end andre grupper. En undersøgelse fra 1997 fortalte, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder for en akademiker 65½ år. Det er nogle år senere end andre befolkningsgrupper. Men der findes ikke statistikker over, om tilbagetrækningsalderen har ændret sig opad eller nedad de sidste 8 år...

jø

Samfundsøkonomien kræver, at pensionsalderen hæves: Efterlønsordningen skal udfases og folkepensionsalderen hæves til 65 år i 2013...

Pensionsalder var blandt de 43 forslag, som velfærdskommissionen barslede med i begyndelsen af december. Indholdet blev dog skudt ned dagen efter, hvor statsminister Anders Fogh Rasmussen konstaterede, at skattestop og velfærdsniveau ikke var til debat.

Det betød, at der ikke kom en egentlig debat om forslagene, men Velfærdskommissionen selv har siden fastholdt, at samfundsøkonomien før eller siden vil tvinge forslagene på dagsordenen. Og der var et par forslag med relation til universitets- og forskerverdenen.

Brugerbetaling på uddannelse

Hvad angår uddannelserne er der to forslag af særlig interesse: Forslag nr. 4 med en færdiggørelsesbonus til de studerende, som individuelt skal motivere de studerende til at gøre sig færdige på normeret tid. Der foreslås ikke særlige incitamenter for studiestederne.

Og så er der forslag nr. 24 om brugerbetaling på kandidatuddannelsen. Pengene kan

lånes af staten, og kandidatstuderende skal låne deres SU af en særlig statsbank. Forslaget skal angiveligt forebygge, at kandidater tager deres gratisuddannelse her og derefter rejser til udlandet. De skal betale deres lån tilbage. Kommissionen indrømmer imidlertid, at akademisk udvandringsproblemet er et aktuelt problem, men en forudsigeligt problem i fremtiden, hedder det!

Brugerbetaling rammer ikke de færdiguddannede, der arbejder videre i Danmark. De får eftergivet både statslån og SU-lån, hedder det i forslaget:

"Og nej, der er IKKE tale om 'brugerbetaling', selv om betegnelsen lyder sådan. Hvis du kan finde på en anden betegnelse, så vil jeg gerne have den", lyder afdratiseringen fra kommissionsmedlem **Jørn Henrik Pedersen** til FORSKERforum. "For færdige kandidater, der opfylder deres 'sociale kontrakt' ved at blive med deres arbejdskraft i Danmark, bliver der ingen forandringer. Der er heller ingen forandringer i de økonomiske forhold for almindelige studerende, som ønsker at gå videre på overbygningen. Der er således heller IKKE tale om indførelse af en bom mellem bachelor- og kandidattrinnet."

Annonce

Er dit skriftlige engelsk til maks. 8?

Efterhånden er det en selvfølge, at du som forsker kan formidle dine forskningsresultater på et flot og inspirerende engelsk.

Bruger du lang tid på at få sproget i dine artikler til at flyde? – så var det måske på tide at give dig selv en faglig opkvalificering på området!

Læs mere om kurset på www.dmefteruddannelse.dk eller ring til os på 38 15 66 68 for at høre mere om, hvordan vi kan skræddersy kurset til dit institut.

Academic Writing – writing and publishing scientific papers

Kurset henvender sig til forskere, som skal præsentere papers til internationale konferencer og som vil publicere artikler i engelsksprogede publikationer.

På kurset kommer du bl.a. til at arbejde med følgende:

- grammatiske faldgruber
- stil
- ordforråd
- tegnsætning
- disponering af teksten

Kurset foregår på engelsk, og du får rig lejlighed til at arbejde med dit eget skriftlige materiale.

Hvis I er en gruppe kolleger med det samme behov, kan DM Efteruddannelse hjælpe jer med at skræddersy kurset til jeres institut. På den måde kan I løfte i flok og medvirke til, at instituttet placerer sig på forskningsformidlingens verdenskort.

AKTUEL
FOR
FORSKERE

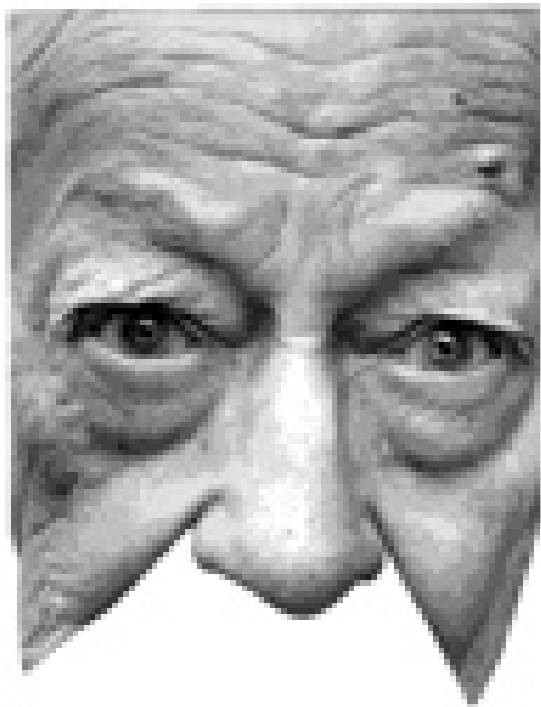

DM Efteruddannelse
Nimbusparken 16 · 2000 Frederiksberg
tlf. 38 15 66 68 · e-mail: dme@magister.dk

Klemmerunde

Ældre forsker blev presset ud og undrer sig over Velfærdskommissionens forslag om forhøjelse af pensionsalderen

"Velfærdskommissionen foreslår, at pensionsalderen forhøjes så den følger en forhøjet levealder. Et sådant forslag krænker mig og gør mig utroligt frustreret, for jeg er blevet tvunget til at indgå en aftrædelsesordning mod min vilje".

En lektor på et af de store universiteter fratrådte sin stilling som lektor pr. 1. jan. 2006 efter at fakultetet skulle spare på driftsbudgettet:

"Udtrykket 'klemme-runde' beskriver meget godt situationen, hvor jeg blev bedt om at tage en aftrædelsesordning med fratrædelsesgodtgørelse i utide, dvs. før jeg havde lyst til det. Jeg har hele tiden markeret

over for ledelsen, at jeg ville pensioneres om et par år – men det kunne de ikke vente på. Derfor fik jeg mere eller mindre direkte at vide, at hvis jeg fratrådte nu, så kunne instituttet spare de nødvendige penge og undgå uansøgte afskedigelser", fortæller han.

Du er den ældste ...

Og så lød argumentet ved klemningen i øvrigt, at han var den ældste person på instituttet – underforstået, at der skal gøres plads til yngre i fremtiden, fortæller lektoren, der optræder anonymt, fordi han ikke vil bringe sig i modsætningsforhold til ledelsen på sit gamle institut, hvor han fort-

sat gerne vil have mulighed for at komme.

I lyset af sin personlige historie synes han, at Velfærdskommissionens forslag om forhøjelse af pensionsalderen er absurd: "Der tales meget om værdien af 'det grå guld' på arbejdsmarkedet. Men det gælder åbenbart ikke på de statslige institutioner, for her spares der, og det har ramt netop mig, som er ældre. Regeringen taler også om forhøjelse af pensionsalderen, men det forekommer mig, at det mest handler mest om den private sektor, som skal have disponibel arbejdskraft".

Aldrig kritik af hans forskning

Handler klemningen af ham også om at der sker en faglig tilspidsning, så "kerneforskningsområder" prioriteres og randfagligheder presses ud?

"Hvordan i alverden skulle jeg kunne vide det? Jeg har aldrig fået kritik af min forskningsindsats. Og jeg har ikke hørt noget om faglige prioriteringer i min sag, og jeg ved ikke, hvilke tanker ledelsen gør sig".

Personligt mener han om pensionsalder, at den gerne må forhøjes, for han føler sig ikke udbrændt, men vil gerne arbejde videre med sit forskningsområde: "Jeg kan godt lide at undervise, jeg har haft masser af ph.d.-kurser og jeg har internationalt samarbejde m.m."

Han måtte indgå en fratrædelsesaftale mod sin vilje, men har nu som "emeritus" laboratoriebasis tilknytning til instituttet og kan fortsætte sit videnskabelige arbejde blandt tidligere kolleger, nationalt og internationalt - og det håber han kan fortsætte de næste år. Men altså ulønnet og på institutlederens nåde.

jø

Annonce

Nyheder fra DM Efteruddannelse forår 2006

Har du talt med din ph.d.-studerende i dag?

Ph.d. vejledning

Dette kursus er skræddersyet til ph.d. vejledere og målet er, at din ph.d. vejledning bliver mere effektiv for dig selv samtidigt med, at den bliver mere målrettet og udviklende for den ph.d. studerende.

Kurset strækker sig over tre dage, hvor den sidste dag er opdelt efter vejledning indenfor hhv. cand.mag.- og cand.scient.-området.

Pris (ekskl. moms)
Medlemmer af DM: 5.000 kr.,
andre: 10.800 kr.

Aldrig mere en Dandy-sag!

Forskningssamarbejde – sådan sikrer du dine immaterielle rettigheder

Vi husker alle Dandy-sagen som skrækkesejlet på et dårligt forskningssamarbejde med eksterne interessenter. Hvordan undgår du, at det sker for dig? Dette 1-dagskursus giver dig overblik og en række konkrete værktøjer som klæder dig på til at indgå som ligeværdig sparingspartner og forhandlingspart i opstartsfasen af et forskningssamarbejde.

Pris (ekskl. moms)
Medlemmer af DM: 1.500 kr.,
andre: 4.000 kr.

Formidling for fagfolk

Kompetencegivende kursus, der toptuner dine formidlingsevner i såvel skrift som tale. Kurset henvender sig fortrinsvis til erfarne akademikere indenfor det naturvidenskabelige eller teknisk-videnskabelige område. Kurset udbydes i samarbejde med Københavns Universitet og giver 15 ECTS point.

Pris (ikke momsbelagt)
21.500 kr. inkl. grundbøger, eksamen og forplejning.

Læs mere om kurserne på
www.dmefteruddannelse.dk

AKTUEL
FOR
FORSKERE

DM Efteruddannelse
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg
tlf. 38 15 66 68
e-mail: dme@magister.dk

Regeringen prioriterer: Sundhed, natur
deringen er ikke nær så hård som på hu

HØRT PÅ TELEFONEN:

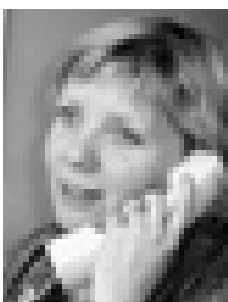
"Jeg er ph.d.-studerende ved et af de store universiteter. Jeg har to problemer, som jeg gerne vil have fagforeningens kommentar til.

Dels oplever jeg samarbejdet med min vejleder som meget dårligt. Problemerne med min vejleder handler om, at han i alt for høj grad vil styre mit projekt. Jeg har søgt et af universitetets egne ph.d.-stipendier og har fået tildelt stipendiet på baggrund af en projektbeskrivelse som jeg selv har lavet.

Jeg synes min vejleder forsøger at trække mit projekt i en anden retning end jeg vil, hvilket har kostet mig en del tid – jeg har været i gang med min ph.d. i 1½ år, men er kommet bagud i forhold til min oprindelige studieplan

Og dels er jeg meget tidspresset og vil høre om man kan blive forlænget, da jeg synes universitetet må tage et medansvar for forsinkelsen pga. mine vejlederproblemer".

KONSULENTEN SVARER:

Lotte Espenhain Møller, DM

"Din hovedvejleders vigtigste opgave er at vejlede dig hen til ph.d.-graden. Hvis du følger din godkendte studieplan emnemæssigt burde retningen hen mod ph.d.-graden være sikret, så hvis jeres emnemæssige tovtrækkeri handler om, at din vejleder vil påvirke dit valg af emne kunne du eventuelt overveje at få en projektvejleder og / eller bi-vejleder tilknyttet dit projekt. Hvis din vejleder er stærkest på det metodiske plan kunne det være relevant at finde sparring andre steder til det indholdsmæssige. Men det kræver selvfølgelig lidt diplomati at håndtere sådan en situation.

Hvis du mener, at vejledningen er kørt fast og der ikke er udsigt til forbedring, har du også mulighed for at søge om at få udskiftet din vejleder. Hvad enten du vil supplere din hovedvejleder eller helt udskifte ham, skal du søge universitetet om det – ansøgningen skal typisk stiles til ph.d.-studienævnet. Jeg vil anbefale dig at

gøre det hurtigst muligt, da den slags erfaringsmæssigt kan tage lidt tid. Og jeg vil anbefale dig at holde tillidsrepræsentanten orienteret og bede denne være med ved sidelinien ved vejlederskift, således at denne kan træde hurtigt til, hvis der opstår problemer.

Erfaringen er, at vejlederskift godt kan ske i en god tone, fordi en vejleder måske godt kan føle sig fagligt krænket, men ikke har nogen interesse i at vejledes af ham eller hende, så du behøver ikke på forhånd at være bekymret for at stille krav om bedre vejledning, så længe ønskes formuleres i en sober tone.

Hvis din studieplan ikke længere holder, tids- eller emnemæssigt, er det vigtigt, at du får den revideret. Dine halvårsrapporter kan bruges til at måle om du følger din plan, så hvis der er for stort et gab mellem plan og virkelighed, kan du få problemer med at få godkendt dine halvårsrapporter, og så er din indskrivning som ph.d.-studerende i fare.

Overenskomsten for ph.d.'er siger, at ansættelsesperioden højst er 3 år, dog undtaget hvis forsinkelsen skyldes barsel, adoption, værnepligt eller længerevarende sygdom. Overenskomsten giver derfor ikke mulighed for forlængelse pga. vejlederproblemer, så det mest hensigtsmæssige vil være, hvis du kan få universitetet overtalt til at betale nogle ekstra måneders løn, fx ved at ansætte dig som forskningsassistent, så du kan få færdiggjort dit projekt".

"Fra forskning til faktura" gælder i regeringens øjne ikke for humaniora og samfundsvidenskab. I al fald er der ikke megen støtte at hente for forskerskoler, der gerne vil bevise, at der er penge at tjene gennem såkaldte sam-finansierede stipendier inden for disse såkaldte "tørre videnskaber."

Omvendt med "de våde videnskaber" altså dem med laboratorierne; den tekniske videnskab, naturvidenskab og sundhedsvidenskab. De får positive tilbagemeldinger på de fleste ansøgninger, når de søger Forskningsstyrelsen om bevillinger til samfinansiering af ph.d. stipendier.

Og det er en skam, mener en mand, der sidste år sad med en hånd på pengeposen på omkring 200 millioner kr. Siden 2004 har humanioraprofessor, dr.phil., **Morten Kyndrup** sidet som formand for Forskeruddannelsesudvalget under Koordinationsudvalget for forskning:

"Hvis man gerne vil have, at vi støtter den erhvervsrettede forskeruddannelse, så er det underligt at vi ikke må bruge af de nyttilførte midler til at støtte også det erhvervsrettede inden for det humanistiske og det samfundsfaglige.

Stort set alle nat-ansøgere fik

Ved sidste uddeling var det sådan, at vi på de våde områder stort set kunne imødekomme alle kvalificerede ansøgninger om støtte til samfinansiering. Inden for de tørre områder kunne vi kun give penge til nogle ganske få. Der er tale om en skævdeling, som er uhenigtsmæssig – også økonomisk – for samfundet."

Betyder denne skævdeling, at I på de tørre områder må foretage en meget hård vurdering, mens kvalitetsbedømmelsen på de våde områder er mindre hård?

"I princippet ja. Vi bedømmer ikke selve projekter. De, der søger, er forskerskolerne, og det er på det niveau, vi her inden for de våde områder imødekommer stort set alle kvalificerede – altså uanset om de er vældigt kvalificerede eller kun lige akkurat kvalificerede. Omvendt kan vi på det tørre område kun imødekomme ganske få, hvoraf vi naturligvis tager de bedste. I begge tilfælde udtaler de faglige forskningsråd sig om den faglige kvalitet. Resultatet er sandsynligvis det, du spørger om. Når der udbydes langt flere stillinger i to sammenlignelige populationer, må man forestille sig, at nåleøjerner får forskellige størrelser," siger Morten Kyndrup.

Men da reglerne - og dermed nåleøjernes størrelse - er givet oppefra, var der ingen vej uden om: 233 samfinansierede stipendiat er gik igennem det store nåleøje på sundhed, natur og teknik, mens kun 16 stipendiat er gik igennem det lille nåleøje på humaniora, teologi og samfundsvidenskab.

Samfinansiering betyder i denne model, at

ttten skæv

og teknik får stipendier, og kvalitetsvurmaniora, teologi og samfundsvidenskab

staten betaler en halv million kr. – svarende til en tredjedel af udgiften til en ph.d.. Værtsinstitutionen lægger en anden tredjedel, mens en sidste tredjedel skal komme fra for eksempel en sektorforskningsinstitution eller en erhvervsvirksomhed.

Målet er naturligvis et større samspil med erhvervslivet.

Regeringen afsatte for 2005 en særlig pulje på 100 millioner år til denne type samfinansiering. Men pengene var forbeholdt de våde videnskaber.

Humaniora og samfundsvidenskab fik penge til forskerskoler

Pengene til de få samfinansierede ph.d.'er fra humaniora og samfundsvidenskab kom fra den ordinære bevilling til forskeruddannelserne, der først og fremmest gik til oprettelse af nye forskerskoler, eller til kvalitetsudvikling af de eksisterende – samt til internationaliseringsstipendier.

Her kunne også humaniora og samfundsvidenskab komme på banen, men pengene var få:

"Pengene blev først og fremmest lagt i det vi kalder kvalitetsfremmemidler. For det er jo ikke nok at uddele stipendier, vi skal også have forbedret vores forskeruddannelser. Vi skal sikre kvaliteten af de kurser der udbydes og af infrastrukturen – og med det mener jeg ikke computernes kvalitet, men sikring af et kvalificeret fagligt og socialt miljø" siger Morten Kyndrup.

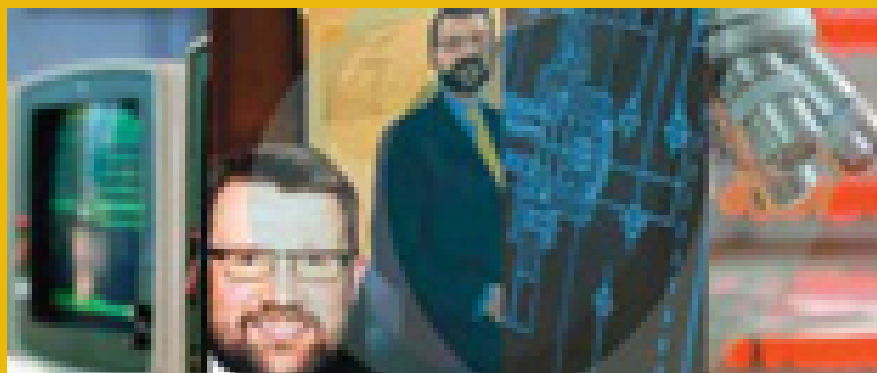
I 2005 søgte 39 forskerskoler om penge til kvalitetsfremme - 34 fik, hvoraf halvdelen var nye, mens der for den anden halvdel vedkommende var tale om en forlængelse.

Vejledning: Er det mesterlære?

For Kyndrup bør vægten fremover især lægges på en forbedring af ph.d.-vejledningen. "Vejlederne bør uddannes i at vejlede, de skal fokusere på denne særlige opgave blandt andet gennem kurser. Det behøver ikke nødvendigvis være formaliseret, men på sigt ville en form for certificering være en god idé", siger Morten Kyndrup.

Under alle omstændigheder bør de enkelte forskerskoler have formaliserede regler, der sikrer vejledningens kvalitet. Ikke alle og enhver skal nødvendigvis kunne fungere som vejledere blot fordi de har en lektor-titel: "Jeg har selv været ph.d. studieleder og set, hvordan det gang på gang er de samme vejledere, der kommer i konflikt med deres ph.d.-studerende. Måske skal sådanne personer slet ikke være vejledere, uagtet at de kan være glimrende forskere. Men for mange universitetslærere er det her et følsomt emne, for forskeruddannelse er jo langt hen mesterlære – og i mesterlæresituationen må man helst ikke sætte spørgsmålstegn ved mester. Sådan har det været siden gamle dage".

tkw

Helge Sander har svært ved at huske, hvad han selv sagde i debatten om gruppeeksamen. Måske bruger Videnskabsministeriet derfor *hanselv* som logo på ministeriets egen hjemmeside (www.vtu.dk), for at ministeren kan huske, hvor han er minister ...

Manipulerede Sander?

- da en sætning fra folketingsdebat pludselig forsvandt i ministeriets båndudskrift? Regeringen bagatelliserer, men det ophidser kun oppositionen endnu mere: Misbrug af ministeransvar

I en båndudskrift af et folketingsmøde om gruppeeksamen var der udgået en sætning - "og det ville sikkert have været bedre" – og SF'eren **Morten Homann** mener nu, at videnskabsminister Helge Sander har misbrugt sit ministeransvar, fordi han har forsøgt at manipulere sine udtalelser.

Homann forklarer, at han på et samråd om sagen gik efter at afværge regeringens forsøg på afskaffelse af gruppeeksamen: "Regeringen argumenterer, at gruppeeksamen ikke sikrer fag bedømmelse af den enkelte studerende. Men hvis Sanders bekymring var fagligheden, hvorfor så ikke nøjes med at opstramme eksamensformen, spurgte jeg. Og under diskussionen bed jeg mærke i at han faktisk i en enkelt sætning gav mig ret i. Bagefter bad jeg ham om skriftligt at uddybe denne enighed, men her henviste ministeren pludselig til, at det havde han aldrig sagt, jf. ministeriets båndudskrift. Og her undrede jeg mig over, at sætningen manglede".

Videnskabsministeren bagatelliserer

Homann mener, at Sander har manipuleret med virkeligheden og har dermed misbrugt sit ministeransvar, og det burde være fyrringsgrund:

"Nu bagatelliserer Videnskabsministeren ved at sige, at der er sket en beklagelig fejl i ministeriets udskrift af båndet. Men det er sådan en fejl, som ikke kan ske, for i mit skriftlige spørgsmål spurgte jeg udtrykkeligt til denne passus, så ministeren og embedsmændene har været helt klar over, hvad sagen handlede om", forklarer Homann.

Men Helge Sander gik til modangreb på Homann: "Jeg tager skarpt afstand fra de grove beskyldninger som Homann udsætter mig for", svarede Sander i en pressemed-

delelse. "Men det er yderst beklageligt, at der er faldet en sætning ud om det rent hypotetiske forhold, som Morten Homann fremførte på samrådet. Det beklager jeg naturligvis meget".

Men ellers kom der ingen indrømmelser fra Sander, og gav heller åbning i sagen om gruppeeksamen. Tværtimod: "Det ændrer imidlertid ikke en tøddel på regeringens politik", sluttede pressemeddelelsen.

Og Statsministeren bagatelliserer

SF, Enhedslisten og Socialdemokraterne klagede til Folketingets præsidium, som straks bad Statsministeren om en redegørelse. Men også Statsministeren nøjedes med en beklagelse over en 'fejl' – men Videnskabsministeren slap for en påtale eller en næse.

Så nu er SF'eren endnu mere forarget:

"Selveste Statsministeren bagatelliserer!

Nu er det ikke længere en sag, som handler om gruppeeksamen, for her står regeringen stædigt fast på sin afskaffelse. Nu handler det om ministeransvar, og det er en grundsten i demokratiet, at en minister ikke må bruge sin magt til at manipulere eller lyve. Så det er meget alvorligt for Sander og ministeriet".

Socialdemokraterne, SF og Enhedslisten har taget initiativ til et åbent samråd d. 8. februar i Folketinget. Her vil de bl.a. have en konkret forklaring på, hvorfor sætningen "og det ville sikkert have været bedre" udgik. De vil også have svar på, om ministeren var bekendt med den udgåede sætning, da han besvarede de første spørgsmål om sagen. Og endelig vil de gerne have opklaret, om det ofte hænder, at Sander ikke kan huske sine egne mundtlige tilkendegivelser for Folketinget ...

jø

Flirt fremmer læreprocessen

Engelsk uddannelsesforsker skabte debat, da hun hævdede, at seksuelle affærer mellem lærer og studerende kan være 'givende for læreprocessen'

Englændere burde ikke være så moralsk stramtandede over seksuelle forbindelser mellem studerende og lærere. Man bør acceptere, at en 'erotisk udveksling' i klasseværelset kan være en hjælp i læringen. Det er forkert altid at udpege studerende som ofre, for de er ofte anstiftere af holdbare forbindelser.

Uddannelsesforsker Pat Sikes forsvarede *affæren* i sin afhandling: **"Skandaløse affærer og farlige forbindelser – når kvindelige elever og mandlige lærere bliver forelsket"**.

Sykes argumenterer: Seksuelle udtryksformer leverer en vigtig ressource i hverdagen udveksling i skolelivet og tilmed på den måde, at forførelsens natur og 'erotiske udveksling' ofte har elementer af 'god' læring som provokerer til positive og spændende respons.

Studenten som initiativtager

Hun har konkret kendskab til affærer i skole- og universitetsverdenen, fx et eksempel, hvor unge under 18 år studerende havde affærer med 35-årige lærere. Spørgsmålet blev aktualiseret efter en offentlig fordømmelse i 1999, hvor en skoleinspektør indrømmede, at han nogle år forud havde haft en affære med en elev. Skoleinspektøren kaldte sådanne oplevelser for "uddannende". Han blev senere rensset for konkrete mistanker, fordi affæren først var fundet sted efter at eleven var holdt op på skolen.

Hun kalder det problematisk, når en lov i 2003 kriminaliserede seksuelle forbindelser mellem elever og lærere, hvis eleven er under 18 år, fordi det

automatisk udpeger studerende som ofre, selv om de faktisk kan have været initiativtagere.

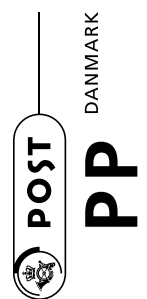
Uddannelsesforskeren fortæller, at hun altid har været nysgerrig om affærer i klasseværelset efter at hun som 14-årig blev forelsket i sin historielærer, som var 22 år. I dag er de gift, men det skete første to år efter, hvor han havde fået stilling på en anden skole, at de åbent fortalte om deres følelser for hinanden.

Studie i modvind

Sykes' studie er baseret på information fra studerende, som frivilligt var indgået i affærer og som ikke havde fortrudt det. Men hun landede i strid modvind, selv om hun understregede ved offentliggørelsen af afhandlingen, at hun er imod enhver form for udnyttelse af børn og pædofili. Hun bliver angrebet fra børne- og ungdoms-organisationer: "Lovgivning mod seksuelle forbindelser er lavet med henblik på at beskytte børn og unge, snarere end at sikre det relativt lille antal, som vælger at engagere sig i affærer med ældre lærere", lød en indvending.

"Børn og unge bruger hovedparten af deres tid i skole og da lærere har et enestående forhold til deres elever, må dette forhold ikke misbruges på nogen måde", lød en anden indvending.

I England anslås det, at der er 1500 student-lærer affærer hvert år. Det engelske magasin THES (11. nov.) har igangsat en undersøgelse af, hvor hyppige seksuelle relationer er mellem studerende og lærere.

Maskinel magasinpost
ID-nr. 42026

Afsender:
Postbox 7777
7000 Fredericia

Ændringer vedr. abonnement
ring venligst: 38156676